

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Fra toponymisk kolonisering til naturalisering og stedsnavnsdebatter

En kvalitativ studie av fire personers syn på stedsnavn på deres hjemsted Magerøya

Dagfinn-Andreas Hillestad

NOR-3982. Masteroppgave i nordisk språk ved lektorutdanningen trinn 8-13. Mai 2023.

Forord

Så lenge jeg kan huske har naturen vært en viktig del av livet mitt. Helt siden min far dro meg med på fisketurer i stiv vestavindskuling og regn, for min far mener at det er da storfisken biter, har lidenskapen for friluftsliv vært en stor del av meg. I de senere år har jeg reflektert mye over disse navnene vi bruker på stedene rundt oss, og det har blitt tydeligere og tydeligere at stedsnavnene vekker sterke følelser hos mennesker. Det har derfor vært ekstra givende for meg å kunne arbeide med en tematikk som kobler sammen min store interesse for språk, og lidenskapen jeg har for friluftsliv.

Med denne masteroppgaven markeres slutten på min tid som student ved lektorutdanningen på UiT, og jeg vender snart nesene hjemover mot Magerøya for å undervise i norskfaget der. Det har vært fem innholdsrike år i Tromsø, og på tross av en utfordrende periode med mange timer på Zoom under korona, har studietiden vært givende og lærerik.

Det hadde ikke blitt noen masteroppgave uten de fire informantene som stilte til intervju, og som delte tanker og historier fra livene sine. Det er derfor helt på sin plass å si – tusen takk!

En minst like stor takk rettes til veilederen min, Hilde Sollid. Tusen takk for at du hjalp meg med å finne et tema som har vært utrolig interessant å jobbe med. Du har vært til enorm hjelp, og det har vært motiverende for meg å se at du har vært så engasjert i prosjektet mitt. En takk rettes også til Åse Mette Johansen og mine medstudenter for støtte og inspirasjon gjennom et lærerikt skriveseminar.

Tromsø, mai 2023

Dagfinn-Andreas Hillestad

Sammendrag

Denne kvalitative studien tar for seg fire personers syn på stedsnavn på sitt hjemsted. Hensikten er å få kunnskap om hvordan informantene ser på stedsnavn, noe som også inkluderer samiske stedsnavn. Den overordnede problemstillingen er *hvilke syn på stedsnavn har fire personer som har Magerøya som sitt hjemsted?* For å finne ut av dette har jeg intervjuet fire personer, og forsøkt å belyse følgende forskningsspørsmål:

1. Hvilket forhold har fire personer på Magerøya til hjemstedet sitt?
2. Hvilket syn har de på stedsnavn på Magerøya?
3. Hvilket syn har de på samiske stedsnavn?

Bakgrunnen for studien er en rekke stednavnsdebatter som har preget mediebildet opp gjennom årene. For å belyse problemstillingen og forskningsspørsmålene har jeg brukt teorier som kan knyttes til ulike sider av problemstillingen. Det teoretiske rammeverket som belyser forholdet til hjemstedet og syn på stedsnavn er teori om sted, stedsnavn og sammenhengen mellom språk og identitet. Teorien som belyser syn på samiske stedsnavn handler om språkholdninger, språkideologier, holdninger til stedsnavn i Norge og det kritiske blikket i sosiolingvistikken. I tillegg belyses den historiske bakgrunnen for stedsnavnssituasjonen i Finnmark og språkhistorien på Magerøya.

Analysen av datamaterialet viser at informantenes syn på stedsnavn henger tett sammen med syn på sted. Synet på stedsnavn er preget av at informantene ikke ønsker å endre på navnene og de uttrykker at stedene de har tilknytning til helst skal ha norske navn. Når det er snakk om steder som de ikke har like sterk tilknytning til, er holdningen at stedene godt kan ha samiske navn. Et annet viktig funn er at det er en tvetydighet i materialet knyttet til samiske stedsnavn.

Innholdsfortegnelse

1.	innledning.....	9
1.1.	Presentasjon av tema for oppgaven	9
1.2.	Avhandlingens struktur	11
2.	Stedsnavn i et historisk perspektiv.....	12
2.1.	Stedsnavn i Finnmark i et historisk perspektiv.....	12
2.2.	Magerøya.....	14
2.3.	Befolkningshistorie.....	16
3.	Teoretiske perspektiver.....	17
3.1.	Sted og stedsnavn	17
3.1.1.	Betydningen av sted	17
3.1.2.	Språk og identitet.....	20
3.2.	Stedsnavn, språkideologier og koblinger til stedsnavn.....	22
3.2.1.	Språkholdninger	22
3.2.2.	Språkideologier og språkets indeksikalitet.....	23
3.2.3.	Holdninger til stedsnavn i Norge	25
3.2.4.	Det kritiske blikket.....	26
4.	Metode.....	27
4.1.	Forstudie.....	27
4.2.	Metodisk tilnærming – kvalitativt eller kvantitativt?.....	28
4.3.	Utvalg.....	29
4.4.	Datainnsamlingen.....	30
4.4.1.	Erfaringer.....	32
4.5.	Analysemetode.....	32
4.5.1.	Kategorisering og meningsfortolkning	33
4.6.	Studiens kvalitet og forskerrollen	35
4.7.	Etiske betraktninger	37
4.8.	Presentasjon av data	38
5.	Analyse av data.....	40
5.1.	Syn på sted	40
5.2.	Syn på stedsnavn.....	47
5.3.	Syn på samiske stedsnavn	51
5.3.1.	Stedsnavndebatter	54
5.4.	Oppsummering av analysen	60
6.	Drøfting.....	62

6.1. Tilhørighet, toponymisk kolonisering og stedsnavnsdebatter	62
6.2. Videreføring av den toponymiske koloniseringen	64
6.3. didaktisk betydning	66
7. Avslutning.....	68
8. Referanser	70
Vedlegg.....	73
Vedlegg 1: Intervjuguide	73
Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema.....	75
Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD.....	78

1. innledning

1.1. Presentasjon av tema for oppgaven

Stedsnavn er navn på geografiske lokaliteter som gårder, bosteder, teiger, vann, fjell og andre steder som er preget av menneskelig virksomhet (Helleland & Schmidt, 2021). Vi mennesker har gjennom historien alltid navngitt stedene rundt oss, og etter hvert som menneskeheten har utviklet seg, har vi stadig navngitt nye steder. I lovverket er også stedsnavn representert med en egen lov, Stadnamnlova, som har som formål å «...ta vare på stadnamn som språklege kulturminne, gi dei ei skriftform som er praktisk, og som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet i namnet, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna» (Stadnamnlova, 1990, § 1-1). I paragrafen kommer det tydelig fram at stedsnavn skal ivaretas som språklige kulturminner.

I tillegg til å være et språklig kulturminne er det tydelig at stedsnavn betyr mye for folk flest. Det er antageligvis ikke noe alle tenker på daglig, men når det først debatteres i offentligheten er det unektelig sterke meninger og følelser i sving. Det finnes en rekke eksempler på dette:

På skiltet som viser veien til Tromsdalstinden i Tromsø kommune ble det utført hærverk på den samiske delen av skiltet (Stav, 2015).

I Bodø ble det samiske stedsnavnskiltet fjernet flere ganger, tagget over og skrappt over flere ganger i tiden fra det ble avduket i februar 2011 til avisartikkelen ble skrevet i november 2012 (Mikkelsen, 2012).

I Kåfjord kommune utløste implementeringen av samisk språklov i 1992 en langvarig strid som varte i over et helt tiår. En av følgene var at det samiske stedsnavnsskiltet ble skutt i stykker flere ganger. Det står nå utstilt på museum (Paulsen, 2016).

I Facebookgruppen «Finnmark i bilder», med over 70 000 medlemmer, blusset det opp en het debatt om stedsnavn. Gruppeadministratorene begynte å slette innlegg som ikke hadde med norsk kommunenavn i innleggene. I praksis betydde dette at alle som la ut bilder med samiske stedsnavn, uten norsk kommunenavn fikk innleggene sine slettet. Denne debatten førte med seg en rekke grove anklager og hets. I kommentarfeltet hos nettavisen

Ifinnmark (Hoff, 2021) kan en for eksempel lese kommentaren ««Om det ikke finnes ett norsk navn, får du finne på et!» Helt klart et godt forslag siden stedet det vises til sannsynligvis befinner seg på norsk jord. Verre er det ikke...».

I sitatet fra saken i Ifinnmark (Hoff, 2021) kommer det fram noe interessant. Personen kobler det at stedet befinner seg på norsk jord, til at det må ha et norsk stedsnavn. Det knyttes altså en form for eierforhold mellom nasjonalstat og geografisk sted og dermed en tilhørighet gjennom stedsnavn. Med andre ord legges det noe mer i stedsnavn, enn kun å være et punkt på kartet.

Diskusjonene viser at mennesker er engasjert i stedsnavn, og felles for de fleste av sakene ovenfor er at de er fra Troms og Finnmark, og involverer samiske og norske stedsnavn. Ettersom vi kjenner lite til yngre personers synspunkter, har jeg valgt å ta med både eldre og yngre deltakere. Jeg selv kommer fra Magerøya, og vet derfor at det er både norske og samiske stedsnavn på øya. I tillegg er det ingen tvil om at det har vært samisk bosetting på øya, men at majoriteten i dag er norsktalende. På bakgrunn av dette er jeg interessert i å se nærmere på *hvilke syn på stedsnavn har fire personer som har Magerøya som sitt hjemsted*. Bruken av ordet *stedsnavn*, rommer i denne sammenhengen to dimensjoner. Den første er den rent lingvistiske, altså navnet på et sted i seg selv. Den andre dimensjoner handler om *sted* altså det punktet i verden som navnet referer til. I undersøkelsen er sammenhengen mellom de to dimensjonene helt sentral. *For* å kunne svare på problemstillingen har jeg laget tre ulike forskningsspørsmål, som sammen skal kunne svare på problemstillingen. Forskningsspørsmålene er basert på teori, og lyder som følger:

1. *Hvilket forhold har fire personer fra Magerøya til hjemstedet sitt?*
2. *Hvilket syn har de på stedsnavn på Magerøya?*
3. *Hvilket syn har de på samiske stedsnavn?*

For å svare på problemstillingen har jeg samlet inn datamateriale gjennom kvalitative intervju av fire informanter fra Magerøya. To av informantene er elever i videregående skole, og to av informantene er eldre personer. Valget om å ha to ulike aldersgrupper er gjort for å ha en viss bredde blant informantene, og å få fram yngre personers syn på saken.

1.2. Avhandlingens struktur

Avhandlingen er delt inn i syv kapitler. Det første er allerede presentert. Kapittel 2, stedsnavn i et historisk perspektiv, tar for seg stedsnavnshistorien i Finnmark og spesielt den toponymiske koloniseringen av Finnmark står i fokus. Befolkningshistorien på Magerøya vil også belyses. Formålet med kapitlet er å gjøre rede for den historiske konteksten for avhandlingen. I kapittel 3 presenteres det teoretiske rammeverket for studien. Kapitlet er strukturert ut fra kategoriene og forskningsspørsmålene, der teori som belyser *syn på sted* og *syn på stedsnavn* blir presentert i 3.1. I neste delkapittel (3.2) blir teori om språkholdninger og språkideologier presentert for å senere kunne knytte det til kategorien *syn på samiske stedsnavn*. Kapittel 4 beskriver forstudien, valg av metode og gjennomføringen av forskningsprosjektet. I kapittel 5 blir datamaterialet analysert i etter kategoriseringen. Videre vil jeg drøfte de mest sentrale funnene i analysen i kapittel 6. Til slutt kommer avslutningen i kapittel 7, hvor jeg vil avslutte masteroppgaven med å reflektere over studien som helhet.

2. Stedsnavn i et historisk perspektiv

I dette kapitlet vil jeg presentere den historiske situasjonen for stedsnavn i Finnmark (2.1), gjøre kort greie for Magerøya som sted i en historisk kontekst (2.2) og til sist redegjøre kort for befolkningshistorien på Magerøya (2.3). Denne gjennomgangen vil gi et grunnlag for å få innsikt i den historiske konteksten og dagens situasjon for stedsnavn på Magerøya.

2.1. Stedsnavn i Finnmark i et historisk perspektiv

I det følgende vil bakgrunnen for de offisielle stedsnavnene i Finnmark bli presentert, det vil si navnene en finner i de offisielle kartene til Kartverket. Jeg har undersøkt deler av denne tematikken i en tekst skrevet i forbindelse med en eksamen i et sosiolingvistisk emne, og deler av dette delkapitlet viser noen av de samme elementene som den eksamenen. For å forklare dagens stedsnavnssituasjon vil det som kalles *jordsalgslovene* være sentrale. Lovverket skulle regulere statens umatrikulerte grunn i Finnmark, noe som vil si all mark i Finnmark som ikke var i privat eie. *Jordsalgslovene* strekker seg helt tilbake til 1775, fra den kongelige resolusjon av 27. mai 1775 angående jorddelingen i Finnmark fylke, og helt fram til lov av 17. juni 2005 nr. 85 – lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark. I denne sammenhengen er 1863-loven og 1902-loven de mest sentrale lovene (Bull, 2014).

I odelstingsproposisjon Nr. 20 ((1901-1902) s. 17) finner en et eksempel språkideologien på starten av 1900-tallet:

«Naar det – navnlig i Grændsedistriktene - af Hensyn til Skolevæsnet er af interesse at forebygge Sprogblanding i det Strøg hvor Eiendommen er beliggende: At denne da afhændes med den Indskrænkning i Eiendomsretten, at Kjøberen og enhver senere Eier for at kunne sælge den til andre enn Livsarvinger, maa have Amtmandens Samtykke, og at Eieren ikke maa bortleie Eiendommen til Andre eller indtage Husmænd eller Inderster uten dertil erhvervet Samtykke av Fogden, samt at Overtrædelse af disse paastaaende Huse og Gjærder falder tilbage til Staten».

Det framgår tydelig i paragrafens første del at det skulle tas hensyn til å forebygge språkblanding ved videresalg av eiendom. Et annet sted i odelstingsproposisjon Nr. 20 ((1901-1902) s. 14) blir det enda tydeligere hvordan den norske stat ønsket å påvirke stedsnavnene i Finnmark. I § 5d er det et uttalt mål at «: «...Udmaalt jordeiendom gives særskilt norsk navn». Formuleringen er eksplisitt, og uttrykker at det skal gis norske navn. Implisitt sier altså formuleringen at de samiske og kvenske navnene ikke skulle registreres.

Toponymic colonialism er et viktig begrep i denne sammenhengen. Begrepet brukes om prosessen der det blir gitt nye stedsnavn til steder som allerede har et navn (Harley 2001: 181, referert i Helander 2014, s. 328). Det kobles ofte til navngiving i områder som det er knyttet en urbefolkning til, for eksempel i Nord-Amerika og Sør-Amerika. I sammenheng med *toponymic colonialism* finner en begrepene *toponymisk undertrykkelse* og *toponymisk fortielse*. Helander (2014, s. 335) beskriver det første som en strategi der staten godtok samiske navn, men som sidenavn og det andre er å ikke godta de samiske navnene i kartene. Toponymisk undertrykkelse skapte et tydelig språkhierarki de norske navn stod over de samiske. I fortsettelsen skriver Helander (2014) at det utover 1900-tallet ble vanlig å ha med samiske naturnavn sammen med norsk oversettelse i kartene, men at samiske bygdenavn ble fortiet. Det skjedde altså en *toponymisk fortielse* av de samiske navnene. Dette henger tydelig sammen med det som kommer fram i odelstingsproposisjonen ovenfor. Dermed kan en si at det skjedde en toponymisk kolonisering av stedsnavnene i Finnmark, og dersom en så på de offisielle kartene ville en få inntrykk av at de faste bosetningene var norske, og at de samiske ikke eksisterte. Dette er noe som også kommer tydelig fram i dagens kartverk. På Finnmarkskysten vil en oppdage at de bebygde områdene som regel bare har norsk stedsnavn, mens områdene på fjellet og langt fra bebyggelse har samiske stedsnavn.

Den toponymiske koloniseringen av Finnmark henger sammen med flere andre faktorer som utgjør statens kolonisering av det gamle fylket. Andresen et al. (2021) skriver for eksempel om norske myndigheters ønske om å redusere rettighetene til reindriftssamene etter Lappekodisillen, og at den norske stat beskrev Finnmark som statens eiendom fra gammelt av. Det siste er viktig i denne sammenhengen fordi det henger sammen med begrepet *terra nullius*. Andresen et al. (2021, s. 146) beskriver begrepet som et område der befolkningen som i utgangspunktet bor der ikke gis noen rettigheter.

2.2. Magerøya

I boken *Nordkapp: en fiskerikommune* går Hanssen (1990) systematisk gjennom Nordkapp kommunes lange og nyanserte historie, fra isen trakk seg tilbake for 10 000 år siden og fram til boken ble utgitt i 1990. Det er ingen tvil om at Magerøya har vært bebodd og besøkt av en rekke folkeslag opp gjennom den 10 000 år lange historien. Pedersen (2015, s. 37) skriver for eksempel at språkkontakten mellom samisk og norsk er svært gammel, noe som viser seg ved at en finner lydlig tilpasninger av navn fra urnordisk tid i det samiske språket. Hun viser til at *Màhkaràvju* (Magerøya) er en lydlig tilpasning av det urnordiske navnet *Magrà-auju*. I og med at urnordisk er en språkhistorisk periode fra ca. 200-500 e.Kr. er det tydelig at Magerøya har vært et kontaktområde for språk. Den dag i dag er Nordkapp kommune, som Magerøya ligger i bebodd av rundt 2932 mennesker (SSB, 2022). De aller fleste av disse bor på selve øya. Brorparten bor i byens administrasjonssenter Honningsvåg. Byen er kjent for fiskeri og turisme. De fleste av disse kommer for å oppleve Nordkapplatået som ligger rundt 30 kilometer fra Honningsvåg, på nordsiden av øya. I tillegg til Honningsvåg er det flere små fiskevær på øya, for eksempel Nordvågen, Kamøyvær, Gjesvær og Skarsvåg.

På øyas sørside ligger Sarnes, hvor det er gjort boplassfunn som er 10 000 år gamle. Her er også Magerøysundet som skiller Magerøya fra fastlandet. Det er gjennom dette sundet øya er knyttet til fastlandet gjennom Nordkapptunnelen. På vestsiden av øya ligger Gjesvær, et gammelt fiskevær med de karakteristiske Gjesværstappene hvor det er gjort utgravinger i en 2 meter dyp gårdshaug. Her viste C14-dateringer at de første bosetningene måtte fra mellom 658 og 803 etter Kristus (Hanssen, 1990, s. 32). Denne utgravingen viste også spor etter husdyr, noe som kan bety at det var helårlig bosetning på Gjesværstappene allerede på 600-tallet. På øyas nordside finner en selve Nordkapplatået og Skarsvåg, samt Oppnan som er et fraflyttet fiskevær. All bebyggelse på øya befinner seg altså langs kysten, med havet som nærmeste nabo, noe som passer godt sammen med Hanssens (1990, s. 9) innledning som nok så billedlig innleder boken om Nordkapp:

«Går vi til Nordkapp kommune og ser på dets historie og kultur, kan vi spørre: Hvor er bygda? Hvor er det jordbrukende folk? Det eksisterer ikke. For Nordkapp kommune er det havet som står i *sentrum*. Folkets kultur og legning er av maritim karakter.

Nordkapp kommunes historie er historien om det *rastløse*. Det er historien om de som bokstavelig talt ser utover *fra* land.» (Hanssen, 1990, s. 9).

Innledningen forsøker å beskrive folket som bor i kommunen og på Magerøya, og det treffer antageligvis godt for mange av de som bor rundt øyas kyst den dag i dag. Dette gjenspeiler seg for eksempel i et kartutsnitt av Magerøya om en ser på de norske stedsnavnene (norske stedsnavn i rødt og samiske i grønt) på figur 1 (Kartverket, 2022).

Figur 1
(Kartverket, 2022)

På bildet ser en tydelig at de aller fleste stedene ligger ved kysten, noe som passer godt med Hanssens beskrivelse «Det er historien om de som bokstavelig talt ser utover *fra* land». Men det er også noe problematisk med måten dette store verket om Nordkapp kommune innledes. For det er ikke bare havet som utnyttes på øya. Det er også mennesker som lever av det som vokser på selve øya, i dalene, ved elvene, rundt vannene og oppå viddene. Hver sommer kommer det reindriftsutøvere med flokkene sine på tusenvis av reinsdyr som skal på sommerbeite, og senere slaktes på det som kalles *Slakteplassen*. En kjapp titt på samiske stedsnavn som er offentlig godkjente vil vise en annen historie enn den Hanssen (1990) skisserer i innledningen til boken om Nordkapp. På figur 1 ser en at øyas innland har en rekke samiske stedsnavn (markert med grønt). Stedsnavnene på samisk kan tyde på at Magerøyas, og Nordkapps, historie ikke bare dreier seg om havet og folket som kom til kysten for å høste av det.

2.3. Befolkningshistorie

I Friis' etnografiske kart fra 1861 kommer det fram at øya hadde en fast samisk, kvensk og norsktalende befolkning. Kartet viser at det i Honningsvåg, Gjesvær, Tufjorden og Skarsvåg var fastboende familier som utelukkende snakket norsk. Kartet viser også at det var like mange fastboende rundt om på Magerøya som enten behersket flere språk, eller snakket bare samisk eller kvensk. I bilag nr. 5 til Ot. Prp. nr 20 (1901-1902, s. 52) finner en oversikt over kvener, samer og «den øvrige væsentlig norske befolkning» etter folketellingen i 1900. I tabellen for Måsøy herred finner en tall for Gjesvær, som tilhørte Måsøy på den tiden. Folketellingen sier at det var 184 fastboende i Gjesvær, av disse kategoriseres 10 som kvener, 17 som samer og 157 som nordmenn. I tellingen fra Kjølvik herred finner en tallene fra resten av Magerøya. Det kommer fram at det på stedene som ligger på Magerøya er 1558 fastboende. Av disse ble 308 regnet som kvener, 17 som samer og 1233 som nordmenn. Tallene er innhentet som en del av en folketelling, under den offisielle forsnorskingsperioden av samene. En burde derfor se på tallene med en viss kildekritikk. De gir dog et bilde av befolkningen, og sett i sammenheng med Friis sine kart fra drøyt 40 år tidligere, gir det et bilde på befolkningsutviklingen på Magerøya.

3. Teoretiske perspektiver

I arbeidet med problemstillingen *hvilke syn på stedsnavn har fire personer som har Magerøya som sitt hjemsted* er det en del litteratur som beskriver viktige sider av problemstillingen. Teoriene henger tett sammen med datamaterialet og forskningsspørsmålene, derfor er dette kapitlet bygd opp slik at teori som belyser *syn på sted* og *syn på stedsnavn* blir presentert i første del (3.1). I kapitlet vil jeg redegjøre for teori som er helt sentral for å kunne analysere informantenes syn på sted og stedsnavn, og i tillegg går jeg inn på koblingen mellom sted og identitet. Det andre (3.2) søker å gi en grundig gjennomgang holdninger, språkideologier og koblinger til stedsnavn, noe som er viktig for å analysere informantenes *syn på samiske stedsnavn*. Delene om samiske stedsnavn vil også være viktig å knytte opp mot språkideologier, og for å se på hvordan informantenes holdninger henger sammen med den historiske konteksten. Avslutningsvis i vil det bli satt søkelys på *det kritiske blikket* (3.2.4) i sosiolingvistikken.

3.1. Sted og stedsnavn

Stedsnavn er for folk flest et enkelt begrep å definere som navnet på et punkt på jorda. Store norske leksikon definerer det også på en lignende måte: «Stedsnavn er navn på geografiske lokaliteter (steder), som fjell, daler, elver, fjorder og andre terrengformasjoner (naturnavn)...» (Helleland & Schmidt, 2021). Helander (2015, s. 46) skriver kort om navn i artikkelen *Samiske stedsnavn i Norge* og poengterer der at ordet for *navn* er et sentralt begrep i alle språk, noe som viser betydningen navn har for mennesker. I tillegg til at navn hjelper oss med å navigere i landskapet er det også slik at mennesker har sterkere tilknytning til ulike steder, og dermed vil også personers kobling til steder være en viktig del av hvilke syn de har på stedsnavn.

3.1.1. Betydningen av sted

Få vil argumentere mot at identitet henger sammen med hvor en kommer fra. I en hvilken som helst presentasjonsrunde i Norge vil det for eksempel være naturlig å nevne hvor en

kommer fra. Det knyttes tett opp mot hvem en er, og hvordan andre ser på deg. Pia Quist har skrevet flere artikler om sted innenfor sosiolingvistikken. Hun argumenterer for at koblingen mellom språk, menneske og sted er helt grunnleggende i vestlig tenkemåte (Quist, 2017, s.58). Denne sammenhengen kommer tydelig fram i språket, for eksempel gjennom: Danmark (stedet), danske (mennesket) og dansk (språket). Quist hevder dette er en nærmest udiskutabel kobling som er en selvfølgelig måte å forstå sammenhengen mellom mennesker, steder og språk på. Det gjelder både i språkforskning og i den daglige oppfatningen av dette.

Quist er videre interessert i hvordan måten man tenker om sammenhengen mellom sted, språk og mennesker endrer seg i en verden med høy mobilitet. Hun poengterer at mennesker skaper en sosial orden og mening, gjennom å konstruere og reprodusere sammenhenger, noe som er med på å forklare hvorfor koblingen mellom språk, sted og mennesket enda er i fokus (Quist, 2017, s.67). I fortsettelsen er Quist opptatt av at denne oppfatningen ikke nødvendigvis er feil, men at det i forskningen burde fokuseres på menneskers faktiske forhold til stedet de kobles til. Quist skriver at menneskers forhold til sted bør ses på som sosiale handlinger som har med sosial orientering og identitet å gjøre. I artikkelen *Nålepude eller kludetæppe? – teoretiske konseptualiseringer af 'sted'* (Quist, 2021) bruker Quist et «kludetæppe» som metafor på hvordan verden ble oppfattet som en horisontal overflate, der det markeres grenser og fylles ut dialektkart. Metaforen spiller på at verden er satt sammen av forskjellige steder med ulike kjennetegn (forskjellige folk, forskjellige språk og dialekter) (Quist, 2021, s. 166). I fortsettelsen skriver hun om hvordan oppdagelsesreisende inntok alle deler av verden, felt for felt, og satte inn sine egne tids- og stedsbegreper. I forhold til situasjonen i Finnmark og på Magerøya er Quists teori veldig aktuell. Det har lenge vært et mål fra statens side om å kolonisere Finnmark, og urbefolkningen som bodde der hadde ingen plass i planene for fylket. Deres tids- og stedsbegreper skulle viskes ut, noe som kommer tydelig fram av dagens offisielle kartverk og mangelen på samiske navn i kystområdene.

Quist (2021, s. 166) referer til Masseys bok *For space* (2005) hvor Massey poengterer at rom er fylt med forskjellige baner, altså forskjellige historier om før, nå og etter. Sted blir dermed et øyeblikksbilde på utallige historier, som vi alle lever i på ethvert tidspunkt. Massey foreslår en «nålepude» som en metafor for forståelse av sted, der sted består av en rekke

baner (nåler) og punkter (der nålene treffer puten). Sted blir i følge Masseys tanker bestående av en samtidighet og en mangfoldighet av historiske baner. Gjennom intervju av informanter fra Magerøya vil det dermed være mulig å si noe om informantenes forhold til sted, men også å sammenligne hvilke ulike faktorer som har ledet fram til at stedene har de navnene de har og hvilken betydning stedsnavnene har for informantene.

Stedsbegrepet er også viktig innenfor andre forskningsfelter, for eksempel innenfor humangeografien. Tim Cresswell skriver om «place» i introduksjonsboken *Place: an introduction* (2014). Han poengterer i innledningen at «... place is not the property of geography – it is a concept that travels quite freely between disciplines and the study of place benefits from an interdisciplinary approach» (Cresswell, 2014, s. 13). Det kommer altså fram at konseptet «sted» er viktig innenfor flere disipliner og at det vil gagne forståelsen av sted dersom man har en tilnærming fra flere disipliner. I denne masteroppgaven er tilnærmingen fra et sosiolingvistisk perspektiv, siden jeg søker å belyse undersøke språket som et sosialt fenomen.

Cresswell (2014, s. 17) poengterer at stedsbegrepet er så «allstedværende» at ingen er helt sikre på hva begrepet rommer. Det er ikke en spesifisert akademisk term, men et ord som brukes i dagligtale. Videre hevder han at den daglige forståelsen av ordet gjør det vanskelig å deffiniere begrepet på et dypere plan (Cresswell, 2014, s. 17). I fortsettelsen skriver han om «space» og «place», altså «rom» og «sted», og han stiller spørsmål ved hva som gjør et barns rom, en urban hage, New York City og Kosovo til et «sted» og ikke bare et rom, en hage, en by eller et land. Deretter kommer han med et mulig svar: «One answer is that they are all spaces which people have made meaningful. They are all spaces people are attached to in one way or another. This is the most straightforward and common definition of place – a meaningful location» (Cresswell, 2014, s. 22). Det som skiller «rom», altså et hvilket som helst punkt i verden, og «sted» er en menneskelig tilknytning. Dersom en ser dette i sammenheng med det Pia Quist (2021) skriver, vil en kunne si at sted et område som mennesker har tilknytning til, og at denne tilknytningen kan være forankret i flere ulike sosiale lag, eller som nåler i en «nålepude» (Quist, 2021, s. 166). Dette kommer for eksempel godt fram i følgende utdrag fra datamaterialet:

Ole: Vi har jo inni fjorden, Fisklausvannet, men det er masse fisk der. Det hadde ikke navn før, jeg tror vi kalte det Rundvannet. Men når det ble satt ut fisk kalte vi det

Fisklausvannet. I dag heter det Syvogførtivannet [-] fordi vi fikk 47 stykk der (fisk). Om vi snakker om det til barna og barnebarna så vet de hvor det er, men om vi sier Rundvannet så vet de ikke hvor det er [-] det blir akkurat som navn til folk. Vann so kanskje ikke har navn, som man får tilknytning til, så legger man et navn på det

Det kommer tydelig fram hvordan informanten har en sterk tilknytning til stedet (vannet), som før de satte ut fisk der (flere baner, eller sosiale lag) kun kaltes «Rundvannet». Etter at de satte ut fisk kalte de det «Fisklausvannet», og så fikk de 47 fisk der og døpte det om til «Syvogførtivannet» (enda mer tilknytning). I utraget kommer det fram hvordan informanten har en sterk sosial tilknytning til stedet, som han også har videreført til barn og barnebarn. Eksemplet viser tydelig hvordan et nokså tilfeldig punkt på jorda blir koblet tett til en hel familie basert på sosiale handlinger knyttet til vannet.

3.1.2. Språk og identitet

Hårstad et al. (2021, s. 40) skriver at forholdet mellom språk og identitet er en bærebjelke i sosiokulturell orientert språkforskning. I fortsettelsen trekkes det fram at sammenhengen mellom språk og identitet nesten er blitt en klisje (Hårstad et al., 2021, s. 40). Et viktig begrep som trekkes fram er *identitetsforhandlinger* (Hårstad et al., 2021, s. 43). Begrepet handler om at vi forhandler om identiteten vår gjennom språket. Dette forklares ved at vi gir uttrykk for hvem vi er gjennom språklige handlinger i en sosial situasjon. Men vi kan ikke dikterer hvordan andre skal oppfatte og svare på disse språklige handlingene. Det er derimot de vi interagerer med, som vil se noe om hvordan de oppfatter oss, gjennom måten de selv opptrer på.

I fortsettelsen påpekes det at de fleste språkvalg blir gjort i brøkdelen av et sekund, og at det derfor ikke er slik at de antar at alle språkvalg er overveid. Dermed blir språkvalgene gjort mer underbevisst (Hårstad et al., 2021, s. 43). Det påpekes at grunnen til at de omtaler det som valg, er forskning som viser at den språklige atferden ikke er tilfeldig. De peker på at sociolingvistisk forskning har vist at språklig atferd varierer på systematiske og til dels forutsigbare måter (Hårstad et al., 2021, s. 43). I fortsettelsen spesifiseres det at mønstre for språkbruk sammenfaller med sosiale faktorer, og at dersom språkbruk var helt tilfeldig ville ikke slike mønstre eksistert.

Mæhlum et al. (2008, s. 105) skriver også om språk og identitet. I innledningen til kapittel seks står det «Det synes ofte å være en underliggende forutsetning i sosiolingvistisk forskning at språket på en eller annen måte *avspeiler* det enkelte individs indentitet». Dette er i stor grad det samme som Hårstad et al. (2021) er inne på, men i Mæhlum et al. (2008) er det fokus på å avklare selve identitetsbegrepet.

I forhold til arbeidet med denne problemstillingen er identitet knyttet til tilhørighet det mest sentrale. Masteroppgaven undersøker betydningen til stedsnavn, noe som igjen fordrer at sted blir et helt sentralt begrep i oppgaven. I en slik sammenheng er tilhørighet et viktig begrep. Banaś (2018, s. 91) skriver at «belonging» er koblet til et perspektiv der en gruppe mennesker føler en form for fellesskap, noe som nødvendigvis skiller dem fra andre. Hun skriver at det for eksempel kan være språk, sted eller verdier. Videre skriver hun at språk spiller en rolle i å markere, eller å skape, dette skillet. I tillegg påpekes det at skillet som skapes for å markere tilhørighet ofte viser seg som «oss» og «dem» i språket (f.eks. Antonsisch, 2010, referert i Banaś, 2018, s. 91). Bruk av «oss» og «dem» er en sentral del av datamaterialet, og det er derfor interessant å kunne analysere det informantene sier i lys av hvordan «oss» og «dem» brukes for å skape tilhørighet.

Et annet interessant poeng i forhold til tilhørighet er at det i begrepet også ligger «unbelonging» (Banaś, 2018, s. 91). Dette forklares ved at det på den ene siden er et «vi» som tilhører en gitt gruppe, mens det på den andre siden står noen andre (dem) som på en eller annen måte står i motsetning til «vi». I datamaterialet til denne masteroppgaven er det for eksempel tydelig at informantene snakker om et «vi», altså har de en tilhørighet til en eller annen gruppe, og samtidig prater de om samene som «dem».

Tilhørighet handler altså om å skape en form for felles tilknytning gjennom for eksempel språket, og vises ofte gjennom «vi» og «dem». Det er dermed interessant å se på det Jaspers (2018, s. 20) skriver om «Constructing forms and degrees of groupness». Jaspers (2018, s. 20) viser til Brubaker og Cooper (2000) som skiller mellom «commonality», «connectedness» og «groupness». «Commonality» er når mennesker har noe til felles, for eksempel alle som tar toget samtidig, mens «connectedness» beskrives som det sosiale nettverket som mennesker opparbeider seg (Jaspers, 2018, s. 20). «Groupness», eller *gruppetilhørighet*, har i følge Jasper en viss grad av «commonality» og «connectedness», men det skiller deg ut ved at «it will also depend on other factors such as particular events, their encoding in

compelling public narratives, prevailing discursive frames, and so on» (Brubaker & Cooper, 2000:20, referert i Jasper, 2018, s. 20). Gruppetilhørighet vil altså også avhenge av faktorer som blant annet spesielle hendelser, offentlige politikker og rådende diskurser. I lys av problemstillingen vil en derfor kunne legge til grunn at gruppetilhørigheten til informantene vil avhengige av flere faktorer og ikke bare at de alle bor på samme øy, noe vi for eksempel ser tydelig i eksemplet jeg viser til i kapittel 3.1.1. når Ole fortalte om Rundvannet. Da spiller hans, og hans families, forhold til vannet en viktig rolle i deres gruppetilhørighet til stedet.

3.2. Stedsnavn, språkideologier og koblinger til stedsnavn

Videre vil viktige teoretiske perspektiver som belyser koblingen mellom språkholdninger, språkideologier og sted bli presentert. Dette delkapitlet utgjør bakgrunnen for å kunne analysere delene av datamaterialet som kategoriseres som *syn på samiske stedsnavn* og forskningsspørsmålet *hvilket syn har de på samiske stedsnavn*, men det er også viktige perspektiver for å kunne si noe overordnet om problemstillingen.

3.2.1. Språkholdninger

I denne oppgaven er det et mål å se på hvilke holdninger informantene har til stedsnavn, dermed er det viktig å se nærmere på hva som ligger i begrepet «holdninger». I språkforskningen virker det som at de fleste refererer til sosialpsykologien for å finne en definisjon på begrepet. Det er dog en rekke definisjoner, og diskusjonen om hvordan begrepet kan avgrenses pågår stadig (Kulbrandstad, 2015, s. 248). Videre refererer Kulbrandstad (2015, s. 248) til *The Handbook of Attitudes* (Albarracin et al., 2014) og definisjonen «attitude is a psychological tendency that is expressed by evaluating a particular entity with some degree of favor or disfavor» (s.1.). I overensstemmelse med definisjonen ovenfor er altså holdninger en psykologisk tilbøyelighet hos mennesker, som kommer til uttrykk ved at en vurderer noe i den ytre verden mer eller mindre fordelaktig eller ufordelaktig.

Hårstad et al. (2021, s. 44) skriver at «språkholdninger er enkelt forklart oppfatningene vi har om språk og språkbruk», før det eksemplifiseres at folk kan uttrykke at de mener at noen språk er penere enn andre, eller at noen dialekter er fine og andre stygge. Videre poengteres det at slike holdninger til språk egentlig ikke er myntet på språket i seg selv fordi språktrekk objektivt sett ikke er stygge eller pene. Det er derimot holdninger knyttet til det, eller dem som bruker språket, det settes i forbindelse med (Hårstad et al., 2021, s. 44).

Det skilles mellom bevisste og underbevisste språkholdninger. Bevisste språkholdninger er de holdningene som vi kan utale oss direkte om (Hårstad et al., 2021, s. 44), for eksempel vil en bevisst språkholdning kunne være at alle veiskilt i Finnmark burde være trespråklig. I denne sammenheng vil spørsmål om hva informantene syntes om en bestemt språklig varietet, belyse bevisste språkholdninger. I intervjuguiden (vedlegg 1) er det flere spørsmål som søker å belyse bevisst språkholdninger, for eksempel: «hva betyr stedsnavn for deg?».

Underbevisste språkholdninger er vanskeligere å belyse. Hårstad et al. (2021, s. 44) skriver at «forskning viser nemlig at det kan være forskjeller mellom de holdningene vi gir uttrykk for når vi blir spurt om å uttale oss om språk, og de som kommer til uttrykk når forskere benytter seg av metoder som er spesielt utformet for å lokke fram disse underbevisste holdningene». Det de skriver her er viktig å ta med videre i forskningsprosessen fordi informantenes syn på stedsnavn kan være uttrykk for en språkholdning. Dermed vil det være helt sentralt å belyse både de bevisste og underbevisste språkholdningene, for å besvare problemstillingen på en best mulig måte.

3.2.2. Språkideologier og språkets indeksikalitet

Språkholdninger gjør seg ofte gjeldende på mikronivået, altså mellom mennesker, men *språkideologier* er mer overordna forestillinger om språk (Hårstad et al., 2021, s. 45). Det påpekes at de to begrepene er nært beslektet, og at det er vanlig å forstå språkholdninger som konkrete uttrykk for språkideologier på overordnet nivå. I fortsettelsen bruker Hårstad et al dialekter som eksempel, men i denne sammenheng vil det være nødvendig å se på hvilke språkholdninger som kommer fram knyttet til stedsnavn. Det vil derfor også være naturlig å komme inn på språkideologier i forhold til norsk og samisk.

Hårstad et al. (2021, s. 45) påpeker at både språkholdninger og språkideologier er basert på *språkets indeksikalitet*, som de definerer som «språkets sosiale betydningspotensial». De bruker talemål som eksempel, og forklarer hvordan ulike dialekter vil uttale «ball» på forskjellige måter selv om alle prater om det samme runde objektet. De påpeker at det i sociolingvistikken ikke er irrelevant hvordan språkbrukeren uttaler ordet fordi det i tillegg til å gi semantisk mening, gir holdepunkter for antagelser om hvor en er oppvokst eller hvem en omgås. I denne masteroppgaven er det ikke dialekter som står i fokus, men stedsnavn. Språkets indeksikalitet er fortsatt viktig bakgrunnsteori ettersom det i stor grad er de samme prosessene som spiller inn. Gjennom stedsnavnsbruk, og holdninger til stedsnavn, vil det antakeligvis formidles ulik sosial informasjon om informantene på en lignende måte som ved dialektbruk.

Begrepet indeksikalitet handler i stor grad om at språket formidler mening i form av kausalitet, og ikke i form av konvensjoner eller formlikhet (Hårstad et al., 2021. s. 38). Dette utdypes ved at tegnet og det som tegnet viser til, ofte har en form for sammenheng. De eksemplifiserer med at ild som regel henger sammen med røyk, og at lyn og torden henger sammen. Tanken er dermed at språket formidler sosial mening ved at «vi slutter fra språklige former til sosiale forhold som vi assosierer med dem og dermed forventer» (Hårstad et al., 2021. s. 38).

Dersom en ser på stedsnavn i sammenheng med det overstående er det i sin enkleste form bokstaver, eller lyder, som er satt sammen for å representere et bestemt punkt i verden. Honningsvåg er for eksempel satt sammen av 11 bokstaver og sammen danner de et ord som vi mennesker bruker for å referere til byen som ligger på Magerøya. Men språket har, som det kommer fram tidligere, en ytterligere dimensjon. Det knyttes ulike holdninger, tanker og ikke minst makt til språket. I datamaterialet til denne oppgaven kommer språkets indeksikalitet knyttet til stedsnavn tydelig fram når informantene først hevdet at stedsnavn ikke hadde noen spesiell betydning for dem, utover det rent praktiske, men når jeg foreslo å endre navn på byen de bodde i ble det tydelig at det ligger mer i språket enn de først ga uttrykk for. Informanten jeg har valgt å kalle Ole svarte for eksempel:

Ole: Det knyttes til noe. Det er jo voldsom sånn [-] oppmerksomhet mot «ja vi er fra Honningsvåg» og «ja vi er fra Magerøya» [-] det er ikke måte på - man banker det inn i oss hele veien. Man er jo lært opp til å bruke navnene slik de er, og det viderefører man jo til [-]

sånn som vi med vår generasjon til neste generasjon. Vi vet hvor vi kommer fra. Både til stedsnavn [-] og å legge det her (Honningsvåg) om, det hadde ikke gått [-] man skal ikke kødde med det. Det er jo en del av identiteten vår

I innledningen kommer dette fram i eksemplene på hendelser knyttet til stedsnavn. I tillegg viser eksemplet fra et kommentarfelt i avisen I finmark (Hoff, 2021) (kap. 1.1) at personen knytter stedsnavn til en form for eierskap mellom nasjonalstat og geografisk sted. Personen gir altså uttrykk for at det er en indeksikalitet mellom stedsnavn, og tilhørighet til sted.

3.2.3. Holdninger til stedsnavn i Norge

I artikkelen «Haldningar til offentleg bruk av minoritetsspråklege navn i Noreg» presenterer Aud-Kirstin Pedersen (2009) en undersøkelse av det offentliges holdninger til stedsnavn i Norge. Hun brukte flere kilder for å finne ut hvilke kommuner som brukte flerspråklige stedsnavn, og hun sendte et spørreskjema til alle kommunene som blir regnet som et tradisjonelt samisk område i følge dokumentet «Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget» fra 11.05.2005. I artikkelen søker Pedersen (2009) å finne svar på hvilke holdninger som finnes i det offentlige Norge til bruk av samiske og kvenske stedsnavn (Pedersen, 2009, s. 37).

Pedersen (2009) kommer fram til at flere kommuner, Statens vegvesen og Posten henger noe etter i å følge stedsnavnslova. Hun skriver blant annet om at holdninger er vanskelig å endre, og at det kreves aktiv handling for å gjøre noe med språksituasjonen. Et godt eksempel fra Pedersens (2009) undersøkelse er svaret hun får fra Gran kommune. De argumenterte for at «[d] er ikke behov, alle samane i kommunen er tospråklig». Kommunens argument bygger altså på at språket kun har en kommunikativ funksjon (Pedersen, 2009, s. 49). De ser altså bort i fra at stedsnavn er symbol som kan knyttes til mere enn den praktiske funksjonen det har for å henvise til et sted. Pedersen (2009, s. 49) skriver:

«Haldninga om at det ikkje trengst samisk skilting pga. at alle samar forstår norsk, er eit uttrykk for eit ønske om assimilasjon og usynleggjering av samisk språk og kultur. Haldninga viser ikkje forståing for at stadnamn signaliserer at namnebrukarane har tilhør til eit område, har språklege rettar og at stadnamn som symbol kan vere viktige for identitetsoppfatninga»

Dette praktiske synet på stedsnavn er noe som vil bli spennende å se etter i datamaterialet. Det vil også være en viktig del av å avdekke holdningene som finnes i intervjuene. Spørsmål som «Hva betyr stedsnavn for deg?» vil kanskje kunne belyse om informanten har en forestilling om stedsnavn som bærer av noe mere enn å være en merkelapp på et sted eller et vann. Det er også verdt å merke seg begrunnelsen til Nordkapp kommune, der Magerøya ligger, på Pedersens henvendelse om hvorfor saksbehandlere i kommunen ikke har tatt opp samiske/kvenske navnesaker. Begrunnelse var «samisk og kvensk er ikke brukt av lokalbefolkningen i Nordkapp kommune, kommunen er ikke samisk kjernekommune».

3.2.4. Det kritiske blikket

Etter å ha sett nærmere på hvordan stedsnavn har utviklet seg gjennom toponymisk kolonisering, og hvordan menneskers identitet er sterkt knyttet til sted, vil det nå bli sett nærmere på teori om det kritiske blikket på språk. Hårstad et al. (2021, s. 200) skriver om *kritisk språkbevissthet*, som er tett koblet til språklæringskontekster, men som også er knyttet til forhold som omhandler språklige rettigheter og tilgang på språk. Videre utdypes det at «det kritiske elementet i dette handler om å identifisere og avdekke ulike former for sosial asymmetri - og dermed også potensiell sosial urett – som reflekteres eller skapes gjennom språkbruk» (Hårstad et al., 2021, s. 200). Søkelyset blir i følge Hårstad et al. satt på prosesser der visse praksiser gjennomgår en naturalisering, en form for omgjøring til selvsagtheter, som tilslører at de faktisk er sosialt konstruert. Denne naturaliseringen kan en se igjen i stedsnavnsprosessene på Magerøya. Ovenfor har det kommet fram at det var en aktiv politikk som skulle fornyse Finnmark, og som sannsynligvis har ført til stedsnavnssituasjonene i dag. Gjennom intervjuene vil det muligens komme fram om naturaliseringen av denne prosessen har ført til at informantene har noen tanker om hvorfor stedsnavnssituasjonen er som den er.

4. Metode

Det å velge metode i et forskningsprosjekt vil alltid være knyttet til hva problemstillingen og målet for prosjektet er. I dette kapitlet vil det bli gjort rede for hvilke metodiske valg som er gjort i prosjektet. Prosjektets mål har vært å undersøke syn på stedsnavn på Magerøya, med tre forskningsspørsmål som en viktig inndeling av både teori og datamaterialet. For å kunne utforske holdninger og forestillinger landet jeg på å gjennomføre intervju. I kapitlet vil først forstudien presenteres (4.1), før det redegjøres for den metodiske tilnærmingen (4.2 og 4.3), datainnsamlingen (4.4) og analysemetode (4.5). Deretter vil studiens kvalitet og forskerrollen (4.6) drøftes før det redegjøres for noen etiske betraktninger i kapittel 4.7. Avslutningsvis vil jeg presentere datamaterialet (4.8).

4.1. Forstudie

I anledning 5-årspraksis fikk jeg mulighet til å gjøre en forstudie til datainnsamlingen i forbindelse med masteroppgaven. Gjennom et undervisningsopplegg i norsk ved en skole på Magerøya satte jeg fokus på språk og fornorskning med kart som utgangspunkt for noe av undervisningen. Den første delen av undervisningsopplegget skulle fungere som en intro til temaet, samtidig som det forhåpentligvis ville gi elevene innsikt i språksituasjonen på deres eget hjemsted. Elevene fikk først utlevert tomme kart over Magerøya, og instruks om å markere alle stedene der de kjente til stedsnavnet. De markerte med tall på selve kartet, og skrev ned stedsnavnene på baksiden. Nesten samtlige elever viste stor interesse, og markerte stedsnavn flittig. Ved gjennomgang av kartene viste det seg at ingen av elevene kjente til noen samiske stedsnavn. Selv ikke elevene som hadde god kjennskap til flere steder på øya så ut til å kjenne til andre navn enn de norske.

I fortsettelsen delte jeg øya inn i elleve ulike soner. Elevene skulle to og to bruke stedsnavnstjenesten på Norgeskart.no for å telle antall norske og samiske navn i deres sone. Da elevene var ferdig å telle, oppsummerte jeg resultatene på tavla. Dette ble gjort ved bruk av et kolonnenotat med tre kolonner. En for sone, en for norsk stedsnavn og en for samisk stedsnavn. De ni første gruppene hadde soner ved kysten og i nærheten av bebyggelse, og resultatene viste at det var enormt mange norske stedsnavn, og svært få samiske. Da de to

siste gruppene, som hadde soner på fjellet, presenterte sine resultater, viste de det motsatte. Deres soner hadde nesten ingen norske navn, men en rekke samiske. Da dette sto på tavla, viste det tydelig hvordan fordelingen av stedsnavn på Magerøya er. Elevene diskuterte deretter hvorfor det var slik, noe som ble en interessant diskusjon der mange av elevene deltok. Videre i undervisningsopplegget så vi på forforskning med stedsnavnene og kartene som bakgrunn.

Forstudiet ga viktige erfaringer til datainnsamlingen i forbindelse med masteroppgaven. Kartene elevene markerte stedsnavn på, fikk jeg samlet inn, og de ga et godt bilde på hvor kjent elevene er med stedsnavn. Det kom tydelig fram at noen få elever hadde svært god kjennskap til stedsnavn, men at de aller fleste hadde begrenset kjennskap. Dette kan ha sammenheng med flere ting, men det at elevene gikk i 8. klasse og dermed var svært unge, kan være en faktor, noe som tydet på at intervjuene burde være med ungdommer som er eldre enn dette. Tanken bak er at eldre elever for det første vil kunne reflektere i større grad, og for det andre vil de muligens ha opparbeidet seg flere erfaringer knyttet til stedsnavn.

I tillegg kom det fram at elever som ofte brukte naturen, enten til turgåing eller jakt og fiske, hadde bedre kjennskap til Magerøya enn resten. Dette er også noe som ga en viktig erfaring inn mot intervjuene til masteroppgaven. Informantens forhold til øya, og hvordan informanten bruker øya ble viktig å kartlegge tidlig i intervjuene.

4.2. Metodisk tilnærming – kvalitativt eller kvantitativt?

Christoffersen og Johannessen (2012, s. 17) skriver at det i samfunnsforskning er et skille mellom kvalitative og kvantitative metoder. De understreker at det ikke må være en av delene, men at det er mulig å kombinere de to. Videre skriver de at kvantitative metoder, for eksempel spørreundersøkelser, ofte er lite fleksible. Alle informantene blir stilt de samme spørsmålene, og det er vanskelig å skulle undersøke noe i dybden. Det er derimot mulig å undersøke noe i bredden. Fordelen med kvalitativ metode er at det er mulig å sammenligne svar på tvers av informanter og settinger (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17). Kvalitative metoder er mer fleksible, de tillater forskeren å tilpasse undersøkelsen underveis.

I et intervju vil forskeren for eksempel kunne stille oppfølgingsspørsmål, og på den måten undersøke en dypere mening av noe.

For å undersøke problemstillingen *hvilke syn på stedsnavn har fire personer som har Magerøya som sitt hjemsted* med kvantitativ metode kunne jeg laget et spørreskjema med flere spørsmål om Magerøya, stedsnavn på Magerøya og om informantens meninger og holdninger til stedsnavn. En styrke med en slik tilnærming ville være at jeg kunne si noe generelt om personer på Magerøyas forhold til sted og stedsnavn. Et annet viktig poeng er at en kvantitativ undersøkelse kanskje kunne belyst holdninger til sensitive temaer. Spørsmål knyttet til samisk temaer har for eksempel vist seg å være et betent tema, noe som kanskje ville gjort at et anonymt spørreskjema ville gitt andre svar enn et intervju.

Problemet med en slik tilnærming er at jeg i problemstillingen ønsker å finne svar på personers syn på sted og stedsnavn, noe som vil være vanskelig å finne ut av gjennom et spørreskjema. Neteland og Aa (2020, s. 51) poengterer for eksempel at et intervju er en velegnet metode dersom en vil undersøke menneskelige erfaringer, refleksjoner, kunnskaper eller holdninger koblet til et tema. Problemstillingen i denne oppgaven er knyttet til menneskers holdninger, og dermed også deres erfaringer, refleksjoner og kunnskaper om stedsnavn. Dermed falt valget på kvalitativ metode, og nærmere bestemt intervju.

4.3. Utvalg

I et kvalitativt intervju er det tre viktige elementer jeg vil beskrive nærmere, det er *utvalg*, *datainnsamling* og *analysemetode*. Utvalg av informanter vil basere seg på utvalgsmetoden *strategisk utvalg* (Mears, 2012, s. 171, referert i Neteland & Aa, 2020, s. 54). Metoden handler om å velge ut informanter som en kjenner, eller har fått tips om fordi de er interessert i temaet en skal undersøke. For å finne informanter brukte jeg personlig nettverk. Informantene skulle være personer i alderen 16 til 18 år, og to eldre mennesker. Bakgrunnen for at ungdommene skulle være i aldersgruppen 16 til 18 var basert på erfaringen fra forstudiet. For å finne to ungdommer kontaktet jeg en lærer på en av skolene som ligger på Magerøya, og spurte om læreren kunne plukke ut to elever som hen tenkte ville kunne bidra i et slikt intervju og som begge hadde bodd lenge på Magerøya. De to eldre informantene ville jeg rekruttere gjennom eget nettverk, og kriteriet var at de hadde bodd på Magerøya

store deler av livet. *Strategisk utvalg* fører ofte til at en ikke kan generalisere fordi informantene ikke representerer hele populasjonen (Neteland & Aa, 2020, s. 54). En kan argumentere for at det ikke nødvendigvis er et strategisk utvalg siden utvalget jeg gjorde baserte seg på hvem læreren tenkte ville passe til undersøkelsen, og hvem jeg visste hadde bodd lenge på Magerøya. Dermed vil informantene muligens kunne representere befolkningen på en bedre måte siden kriteriene var så lite spesifikk, og intervjuene vil kanskje kunne brukes på til å generalisere i en litt større grad enn de kunne gjort dersom utvalget hadde flere kriterier.

4.4. Datainnsamlingen

Selve *datainnsamlingen* ble gjennomført som intervju, en til en. Det hadde også vært mulig å gjennomføre intervjuet i to grupper med to informanter. En slik løsning kunne gitt fordelene at informantene kunne inspirert hverandre, og spilt på lag, noe som igjen kunne ført til mer utdypende samtaler (Neteland & Aa, 2020, s. 56). Argumentene for å intervju personene en og en er at ved gruppeintervju vil gruppedynamikken gjøre utslag på intervjuet. Neteland og Aa (2020, s. 56) skriver at det ved gruppeintervju kan oppstå en gruppedynamikk der noen informanter dominerer med sine perspektiver og erfaringer. I tillegg kommer det tydelig fram i innledningen at stedsnavn kan være et betent tema, som betyr mye for mange. Dermed kunne et gruppeintervju ført til at noen informanter ikke våget å dele sine tanker, eller at informantene ble farget av hverandre. Etter min mening var dermed argumentene mot gruppeintervju tyngre enn argumentene for i denne sammenhengen, og jeg gjennomføre derfor intervjuene enkeltvis.

For å dokumentere intervjuene benyttet jeg lydopptak, og som følge av det hentet jeg inn *informert samtykke* fra intervjupersonene (vedlegg 2). For å gjennomføre masteroppgaven som planlagt søkte jeg, og fikk, godkjenning fra NSD (Norsk senter for forskningsdata) (vedlegg 3), noe som var nødvendig siden oppgaven innebærer behandling av personopplysninger. Tid og sted for intervjuet er en viktig faktor i kvalitative intervju. I denne sammenhengen var det to ulike grupper som skulle intervjues, og det var etter mitt syn to ulike hensyn å ta med tanke på tid og sted. De to ungdommene var skoleelever på videregående skole, og det var naturlig å kontakte skolen for å spørre om intervjuene kunne

gjøres i skoletiden, på skolen. Dette er et sted ungdommene var trygge, og kjente godt til, noe som ville være en fordel i en intervjusituasjon. Når det kom til de eldre, fulgte jeg Neteland og Aas (2020, s. 57) anbefaling om å gjennomføre intervju hjemme hos informanten. Dette begrunner de med at det er det stedet informanten vil være mest avslappet og uformell.

Selve intervjuet var en styrt samtale, som begynte med å stille generelle spørsmål som belyste informantenes tilhørighet, før jeg gikk mer direkte inn på syn på samiske stedsnavn og stedsnavnsdebatter til slutt. For å ramme inn intervjuet bruke jeg kart. Intervjuet startet med at jeg la fram et kart over Magerøya og ba informanten fortelle hvilke steder hen kjente til. Tanken var at dette ville gi nyttig informasjon om informantens kjennskap til stedsnavn, og gi et innblikk i informantens kjennskap til øya. Deretter presenterte jeg et kart med stedsnavn, og samtalen dreide seg om både norske og samiske stedsnavn. Målet med de to kartene var at de skulle fungere som en naturlig inngang til samtale om stedsnavn. Intervjuet fulgte til en viss grad intervjustrukturen *traktintervju*. En slik struktur handler om å snakke om det generelle først, for så å peile seg inn på det spesielle (Choen et al., 2011, s. 414, referert i Neteland & Aa, 2020, s. 61). Et eksempel på dette er at jeg i begynnelsen av intervjuguiden hadde spørsmål som «hvor lenge har du bodd på øya?», «Hvordan er ditt forhold til naturen?» og «hvilke stedsnavn kjenner du til», men mot slutten var spørsmålene mer spissa og tok for seg spesifikke temaer. For eksempel: «Hvilke kriterier burde ligge til grunn for offentlige stedsnavn?» og «Syns du det burde være kun norske stedsnavn på Magerøya?». Tanken bak var at kartet, sammen med de generelle spørsmålene, ville fungere som en naturlig og generell samtale om stedsnavn, som samtidig gir et tydelig bilde på informantens kjennskap til området og tilknytning til ulike steder. Deretter ble samtalen peilet inn mot temaer som kanskje er vanskeligere å snakke om, som for eksempel samiske stedsnavn. Intervjuet var dermed strukturert, og fulgte en intervjuguide. Et annet viktig element var at jeg etterstrebet å lytte til intervjuene før jeg gjennomførte intervju av neste informant. Ved å gjøre det håpet jeg å kunne gjøre meg gode erfaringer mellom intervjuene. Formålet med intervjuet var å få innsikt i personenes syn på sted og stedsnavn, med spesielt fokus på forholdet mellom norske og samiske stedsnavn. Det var også sentralt å fange opp informantenes refleksjoner og holdninger til stedsnavn, og se dette i sammenheng med de holdningene som kommer fram i mediediskurser om samiske og norske stedsnavn. Det var

derfor et viktig poeng at jeg gjennom intervjuet klarte å styre intervjuet i en retning som ga god informasjon om informantenes tanker og forestillinger.

4.4.1. Erfaringer

Gjennom arbeidet med metodedelen utviklet jeg etter hvert en god oversikt over teorier om kvalitativ metode, om validitet og reliabilitet og om forskerrollen. Men dette er første gang jeg virkelig står på egne ben som forsker, og gjennomføringen av intervju var den delen av avhandlingen jeg hadde aller minst erfaring med fra tidligere. For å forberede meg gjennomførte jeg pilotintervju med noen hjelpsomme bekjente. Jeg hadde lest det Neteland og Aa (2020, s. 61) skriver om at kvaliteten på intervjuet er helt avgjørende, og at en bør øve seg med opptaksutstyret og på å stille spørsmålene fra intervjuguiden (vedlegg 1). Ved å gjøre pilotintervjuene fikk jeg raskt kontroll på opptaksutstyret, og jeg gjorde noen endringer i intervjuguiden.

Selv om jeg hadde gjennomført pilotintervju, og hadde en intervjuguide (vedlegg 1) som etter min mening var godt laget, oppdaget jeg raskt at det å gjennomføre intervju med noen ukjente er noe helt annet enn å gjennomføre et pilotintervju. I arbeidet med metoden hadde jeg bestemt meg for å lytte på opptakene fra intervjuene, før jeg intervjuet neste informant. Ved å gjøre dette oppdaget jeg raskt at jeg var for opphengt i intervjuguiden, og for lite opptatt av å faktisk lytte til det informanten sa og å stille oppfølgingsspørsmål. Dermed erfarte jeg raskt at det i intervjusituasjoner er viktig å ikke henge seg for mye opp i intervjuguiden. Det at jeg hørte på intervjuene før jeg intervjuet neste informant gjorde at jeg fikk omstilt, og jeg erfarte at etter hvert som jeg gjennomførte og lyttet til intervjuene, ble jeg tryggere i rollen og mer løsrevet fra intervjuguiden.

4.5. Analysemetode

I etterkant av intervjuene begynte prosessen med å bearbeide materialet. Neteland og Aa (2020, s. 62) poengterer at transkripsjon handler om å skrive ned det som ble sagt, så nøyaktig som mulig. Videre presiserer de at «rettere sagt gjør man det så nøyaktig som nødvendig, for man kan transkribere tekster på mange ulike måter» (Neteland & Aa, 2020, s.

62). Konklusjonen deres blir at en må velge transkripsjonsmåte ut fra hvordan en skal analysere intervjuet etterpå. I dette prosjektet handler problemstillingen om å komme i dybden på holdninger og forestillinger, og det essensielle er derfor ikke hvordan ting blir sagt, men hva som blir sagt. For å analysere resultatene fra intervjuene transkriberte jeg til vanlig skrift og ortografi. I hovedsak søkte jeg å finne meningsinnholdet i det informantene sa, og dermed var transkripsjon til vanlig ortografi tilstrekkelig. Jeg valgte i tillegg å markere pauser med [-], latter med @, tilleggsinformasjon i parenteser og utelatt informasjon i klammer. Et eksempel på det siste er at jeg noen steder har valgt å utelate stedsnavn av personvern hensyn, noe som vil se slik ut i transkripsjonen: [utelatt stedsnavn].

4.5.1. Kategorisering og meningsfortolkning

I følge Neteland og Aa (2020, s. 62) handler koding «om å identifisere i hvilke deler av intervjuet informanten sier noe som er relevant for prosjektet ditt, og å sortere disse delene». I arbeidet med den ferdige transkripsjonen er det altså viktig å sortere materialet, og identifisere de viktigste partiene fra intervjuene. I fortsettelsen skriver Neteland og Aa (2020, s. 62) om hvordan man kan bruke nøkkelord som merkelapper på utsagn. De påpeker at nøkkelordene ikke trenger å være avanserte eller teoretiske, men at formålet er å få oversikt før en setter i gang med å analysere. I denne sammenheng har jeg likevel valgt å ikke kode etter nøkkelord, ettersom det ble mer praktisk å gå rett på kategorisering.

Neteland og Aa (2020, s. 63) skriver at man kan plassere ulike utsagn i kategorier. De påpeker at kategoriene kan være styrt av teori, tidligere forskning eller av data, men at de ofte er mer tolkende enn kodene. Valget falt på tre kategorier. De tre kategoriene som ble valgt til kategoriseringen var *syn på sted*, *syn på stedsnavn* og *syn på samiske stedsnavn*. Kategorien *syn på sted* ble valgt ut fra de teoretiske perspektivene til Quist (2017, 2021) og Cresswell (2014). *Syn på stedsnavn* har sitt utspring i problemstillingen, og ønsket om å undersøke hvilke holdninger, og språkideologier som ligger til grunn hos informantene. Den siste kategorien, *syn på samiske stedsnavn*, henger blant annet sammen med teoriene til Helander (2014) og perspektivene i Andresen et al. (2021) og søker å se på hvordan syn på sted og stedsnavn forekommer i sammenheng med stedsnavnsdebatter, for eksempel de som skisseres i innledningen og den historiske konteksten i området. I tillegg var

datamaterialet en viktig faktor i kategoriseringen. Det ble tidlig i prosessen veldig tydelig at betydningen av sted spiller en avgjørende faktor i synet på stedsnavn, og at det derfor var viktig å gå inn på betydningen av sted tidlig. Kategoriene og forskningsspørsmålene henger selvsagt tett sammen, da forskningsspørsmålene søker å belyse de ulike kategoriene. Dette kommer også fram i likheten i formuleringene av forskningsspørsmålene og kategoriene.

Kategoriene og bakgrunnen for kategoriene viser seg også i struktureringen av teoridelen. I

3.1. går jeg inn på definisjon av stedsnavn, betydningen av sted og hvordan språk og identitet henger sammen. Dette henger direkte sammen med *syn på sted* og *syn på stedsnavn*. Disse kategoriene henger også tett sammen, noe som framkommer av analysen. I 3.2. ble fokuset flyttet til språkideologier, språkholdninger og det kritiske blikket på språk, noe som er nødvendig for å ha et teoretisk bakteppe i analysen av *syn på samiske stedsnavn*.

Etter at datamaterialet var kategorisert, ble fokuset flyttet over på meningsfortolkning.

Neteland og Aa (2020, s. 64) skriver at meningsfortolkning handler om å fortolke hva informanten mener med det hen sier. Videre skriver de at det finnes en rekke ulike tilnærminger og tradisjoner innen ulike forskningsfelt, men at det er den hermeneutiske fortolkningstradisjon som kanskje er mest relevant for masterstudenter i norsk. Neteland og Aa (2020, s. 64) utdyper at en kan fortolke enkeltutsagn i den hermeneutiske fortolkningstradisjonen, men at en også kan se enkeltutsagnene i sammenheng og se intervjuet som en helhetlig mening som kan fortolkes. I fortsettelsen anbefaler de masterstudenter å tillate seg å lese mellom linjene, å sammenligne motstridende utsagn og å kritisk tolke det som blir sagt i intervjuene. De anbefaler også å sammenlikne informantene med hverandre, og påpeker faren for at tolkningen kan gå for langt vekk fra det som faktisk blir sagt i intervjuet. I en tolkning vil det alltid være en fare for at en blir for subjektiv, og at en mister det objektive blikket. Neteland og Aa (2020, s. 64) anbefaler å gå tilbake i intervjuet for å finne et sitat som støtter tolkningen en har gjort, og om en ikke finner et sitat som støtter fortolkningen, så burde en revurdere tolkningen.

I arbeidet med å tolke materialet i denne oppgaven har jeg vektlagt å undersøke motstridende utsagn, dette er fordi problemstillingen handler om å avdekke informantenes syn stedsnavn. Det kom fram flere motsigende utsagn i datamaterialet, der det mest fremtredende var at informantene først uttrykte at stedsnavn ikke betydde noe spesielt for dem, men når de fikk spørsmål om å endre på et stedsnavn reagerte alle sterkt på forslaget

siden det var en del av identiteten deres. For å finne fram til holdningene som kommer fram i datamaterialet, vil det være avgjørende å rydde opp i motstridende utsagn. I så måte vil den hermeneutiske fortolkningstradisjonen være en fin metode for å tolke materialet. Det å se på intervjuene som en helhetlig mening vil kanskje kunne avsløre holdninger og tanker om stedsnavn.

4.6. Studiens kvalitet og forskerrollen

Gjennom arbeidet med forskningsprosjektet har jeg gjort meg en rekke erfaringer, som har ført til små endringer underveis. Det å gjennomføre et intervju viste seg for eksempel veldig raskt å være en treningssak (4.4.2). I det følgende vil egne erfaringer og tanker om forskningsrollen og studiens kvalitet diskuteres. Først vil studiens *validitet* og *reliabilitet* drøftes, før egne erfaringer presenteres.

Dalen (2004, s. 105) knytter validitet til fire hovedpunkter: *forskerrollen*, *forskningsopplegget*, *datamaterialet* og *tolkninger og analytiske tilnærminger*. Jeg velger å redegjøre for validiteten knyttet til forskerrollen, ettersom jeg har gått grundig gjennom forskningsopplegget, datamaterialet og tolkningen tidligere i metodekapitlet. I validitetsdrøftingen av forskerrollen poengterer Dalen (2004, s. 105) viktigheten av at forskeren redegjør for egen tilknytning til det som studeres. I dette tilfellet vil det være min tilknytning til stedsnavn, og sted, på Magerøya. Her er det for eksempel viktig å eksplisitt nevne at jeg selv kommer fra Magerøya, og som lektorstudent med nordisk som masterfag er det nesten selvsagt at jeg har en iboende interesse for språk og dermed også stedsnavn. I tillegg er jeg over gjennomsnittet glad i å utnytte naturen, både til jakt og fiske. Dermed har jeg en nokså sterk tilknytning til ulike steder på Magerøya. I intervjuene var dette en fordel fordi jeg stort sett skjønnte hvilke steder informantene pratet om selv om.

Videre skriver Dalen (2004, s. 105) at «Den kvalitative intervjuformen bygger på menneskelig samspill, og det er en metodisk forutsetning at det skapes intersubjektivitet mellom forsker og informant». Det vil si at det i kvalitative intervju er viktig at situasjonsforståelsen er nokså lik mellom informantene og forskeren. Dalen (2004, s. 104) utdyper: «De uttalelsene som kommer frem, bør være så nær informantenes opplevelser og forståelser som mulig». Min kobling til Magerøya vil kunne skape en fin intersubjektivitet mellom meg og

intervjuobjektene. På den andre siden vil det også være viktig å ha et bevisst forhold til at min tilknytning til øya og stedene kan påvirke validiteten negativt, om jeg som forsker ikke har et bevisst forhold til det.

I refleksjonen rundt intersubjektivitet er det naturlig å trekke inn *refleksivitet*. Nilssen (2012, s. 139) skriver at refleksivitet er en «erkjennelse av at all kvalitativ forskning er verdiladet og påvirket av forskerens livshistorie slik den framkommer gjennom bakgrunn, verdier, holdninger, interesser, behov, miljø osv». Videre utdypes viktigheten av at forskeren er konstant bevisst på sin rolle. Det henger i stor grad sammen med det Dalen (2004) skriver om validiteten knyttet til forskerrollen. I arbeidet med masteroppgaven er det nødvendig at jeg som forsker er bevisst på min tilknytning til temaet, for eksempel at jeg ikke framstår som veldig interessert i spesielle stedsnavn, slik at informantene ikke prøver å svare det som de tror jeg tenker er «riktige» svar.

Christoffersen og Johannessen (2012, s. 24) skriver at begrepet *validitet* kommer fra det engelske ordet *validity*, som betyr gyldighet. De fokuserer på begrepet *begrepsvaliditet* som dreier seg om det generelle fenomenet som undersøkes, og de konkrete dataene. I denne sammenheng vil det være datamaterialet i intervjuene, og det generelle fenomenet som holdninger til stedsnavn er. De skriver videre at det er om å gjøre å ha en høyest mulig begrepsvaliditet, altså at de konkrete dataene fanger opp nok indikatorer til å si noe mest mulig *gyldig* om det generelle fenomenet.

Videre stiller Christoffersen og Johannessen (2012, s. 24) spørsmålet: «Hvordan kan man så bestemme om indikatorer er valide eller ikke?», hvorpå de skriver at det i noen tilfeller er snakk om å bruke sunn fornuft. De poengterer også at validitet ikke må oppfattes som noe absolutt, men at det er et kvalitetskrav som kan være tilnærmet oppfylt. Om en ser denne oppgaven i lys av *begrepsvaliditet* vil intervjuguiden, og spørsmålene som stilles under intervjuene, være en viktig validitetsindikator. Det vil være avgjørende at spørsmålene belyser fenomenet stedsnavn, og holdninger til stedsnavn, på en mest mulig valid måte. For å gjøre dette er intervjuguiden utformet for å også belyse betydningen av sted. Dette er fordi holdninger til stedsnavn er noe komplekst, og i forstudien til masteroppgaven erfarte jeg at betydningen til sted vil være en avgjørende for informantenes tanker om stedsnavnet.

Et annet viktig element er påliteligheten til datamaterialet. Christoffersen og Johannessen (2012, s. 23) skriver om begrepet reliabilitet, fra det engelske *reliability* som oversettes til pålitelighet. De utdyper at reliabilitet handler om nøyaktigheten til datamaterialet, det vil si hvilke data som brukes, måten det er samlet inn på og hvordan det er bearbeidet. I forlengelsen av dette skriver Christoffersen og Johannessen (2012, s. 23) om forskjellige måter å teste datas reliabilitet på. Den ene er å gjenta den samme undersøkelsen på samme gruppe på to forskjellige tidspunkter, og om resultatet blir det samme er reliabiliteten høy. Men i en kvalitativ studie som denne vil det være vanskelig å etterprøve metoden, og det blir derfor vanskelig å sette det som en målestokk for studiens kvalitet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 224). Forskerens refleksjoner over sin egen påvirkning av studien blir dermed et sentralt element for studiens troverdighet. I tillegg er det viktig at forskeren klarer å vise tydelig fram hvordan forskningsprosessen har foregått. En åpenhet rundt dette er helt sentral for å ikke vise et feilaktig bilde av resultatene (Nilssen, 2012, s. 141).

4.7. Etiske betraktninger

Forskningsprosjektet berører menneskers tanker og holdninger, det kan i tillegg være invaderende for mange å delta på et intervju, og de kan føle at de setter seg selv i en sårbar situasjon. Det hviler derfor et ansvar på meg om å følge visse etiske retningslinjer for å ivareta informantene. Postholm og Jacobsen (2018, s. 247) skriver om tre grunnleggende krav knyttet til forholdet mellom forsker og informant. Kravene er informert samtykke, krav på privatliv og krav på å bli korrekt gjengitt. Informert samtykke baserer seg på at informanten skal delta frivillig, noe som forutsetter at det er informert om hva deltakelse innebærer. I denne sammenheng er det gjennom et samtykkeskjema (vedlegg 2) informert om hvilke temaer som er aktuelle, hvor lenge prosjektet pågår, hvordan jeg behandler personvernet deres og det er spesifisert at informanten kan trekke sitt samtykke på et hvilket som helst tidspunkt. Samtykkeskjemaet ble utlevert på epost i god tid før intervjuet, og vi gikk gjennom informasjonsskrivet i forkant av intervjuene og informantene signerte skriftlig på samtykkeskjemaet (vedlegg 2).

Retten til at privatlivet ivaretas er også et viktig poeng i et forskningsprosjekt. I all hovedsak handler det om hvor følsom og personlig datamaterialet er, og hvordan jeg som forsker på

best mulig måte kan ivareta informantenes anonymitet. I denne sammenheng poengterer Postholm og Jacobsen (2018, s. 251) at det er vanskelig å garantere full anonymitet. Det vil ofte være noen utenforstående som kan kjenne igjen personene basert på det som framgår av prosjektet. Med det i bakhodet har jeg vært mitt ansvar bevisst og gjort tiltak for å sikre informantenes anonymitet, for eksempel ved å utelate noen av stedsnavnene i utdragene fra datamaterialet. Alle informantene har fått pseudonymer, og koblingsnøkkelen med navn og personopplysninger er lagret bak tottrinnsautentisering på nettverkstjenesten til UiT, skilt fra lydfile, transkripsjonene og avhandlingen. I analysen av datamaterialet er ikke kjønn eller nøyaktig alder noe som spiller en viktig rolle, så pseudonymene gjenspeiler ikke nødvendigvis riktig kjønn. For enkelhets skyld har elevene fått jentenavn og de eldre har fått guttenavn. De delene av intervjuene der informantene kommer med informasjon som kan gjøre dem gjenkjennbare har jeg valgt å utelate fra transkripsjonene, for å minske sannsynligheten for at informantene skal bli gjenkjent.

4.8. Presentasjon av data

I dette delkapitlet vil datamaterialet bli presentert for å gi et innblikk i omstendighetene rundt dataen, og innsamlingen. I etterkant av alle intervjuene noterte jeg ned noen umiddelbare tanker om informanten, eller selve intervjuet.

Informantene som har blitt intervjuet er to elever ved videregående skole, og to godt voksne personer med tilknytning til Magerøya. Alle fire hadde bodd mesteparten av sitt liv på Magerøya, og alle hevdet å bruke øya til rekreasjon i intervjuene. Det er også flere likheter som kommer fram i intervjuene, blant annet at alle virker å ha en sterk tilknytning til Honningsvåg og knytter i større eller mindre grad deler av sin identitet til Honningsvåg. Det er dog noen forskjeller mellom informantene. Den mest åpenbare er aldersforskjellen, der elevene kan kategoriseres som unge og de voksne kan kategoriseres som godt voksne. I tillegg har de to voksne informantene helt tydelig en sterkere tilknytning til områder som ligger unna allfarvei, enn de to elevene.

Tidsmessig er det også noe forskjell mellom informantene. Intervjuet med Astrid varte like i underkant av 17 minutter, mens det lengste intervjuet, med Ole, varte like over 47 minutter. Her burde det nevnes at både Ole og Kåre sine intervjuer inneholder historier som kan sies å

være noe på siden av tematikken. Intervjusituasjonen rundt Astrids intervju var heller ikke optimal, ettersom intervjuet ble gjort etter hennes siste time for skoledagen. I notatene fra etter intervjuet er det kommentert at eleven virket noe ivrig etter å komme seg hjem. Grunnen til at intervjuet måtte bli på det tidspunktet var en krevende værsituasjon. I tillegg er det verdt å merke seg at denne informantene hadde en mer karakteristisk uttale av et stedsnavn enn de andre informantene. Dette viste seg spesielt i uttalen av Bismarhallfjellet, der informantene hadde en karakteristisk lågning, og uttalen ble «Besmarhallen», med trykk på «e». Den andre eleven, Ingrid, var tydelig opptatt av å vise kunnskap og forståelse i svarene sine. Hun svarte betydelig lengere på mange av spørsmålene i forhold til Astrid. Intervjuet ble gjennomført tidlig på dagen, og eleven viste ingen tegn til å ha hastverk.

De to voksne informantene ble begge intervjuet i sine egne hjem. Intervjuene ble gjort på ettermiddagen, og begge informantene viste stor iver etter å dele historier og kunnskap om øya og stedsnavn. Dog på noe ulike måter. Ole var opptatt av befolkningshistorie, og da spesielt i områdene av Magerøya som ligger nærmest fastlandet. Han var også født på fastlandssiden, og delte noen historier derifra. Under intervjuet var også Ole den eneste som direkte uttrykte at den samiske tematikken er «ømfintlig». Kåres intervju kjennetegnes av sterk kjennskap til stedsnavn og Magerøya, han hadde kunnskaper om navn i dagens kartverk og navn i eldre kartverk. I tillegg hadde satt navn på ulike vann på øya.

5. Analyse av data

I dette kapitelet vil analysen av datamaterialet analyseres på bakgrunn av de tre kategoriene materialet er delt inn i. Først vil *syn på sted* (5.1) analyseres, før *syn på stedsnavn* og avslutningsvis *syn på samiske stedsnavn* blir analysert (5.2 og 5.3). Det er viktig å merke seg at de to første kategoriene henger tett sammen, og at *synet på stedsnavn* også tidvis framkommer i kapittel 5.1, men det blir ikke videre analysert før i kapittel 5.2. I kapitlet *syn på samiske stedsnavn* vil jeg også gå inn på informantenes tanker om stedsnavnsdebatter (5.3.1). Til sist vil jeg oppsummere analysen ved å besvare forskingsspørsmålene (5.4). Målet er å belyse de ulike sidene av problemstillingen som kategoriene og forskingsspørsmålene representerer, for å finne ut hvilke syn informantene har på de ulike sidene av stedsnavn.

5.1. Syn på sted

I det følgende vil delene av datamaterialet som belyser synet på sted presenteres og analyseres. Kategorien er som nevnt tidligere basert på Quist (2017, 2021) og Cresswell (2014) og søker å huse de delene av materialet som sier noe om hvilken betydning sted har for informantene. I tillegg er erfaringen fra forstudien en viktig faktor. Forstudien viste at elevene om hadde god kjennskap til stedsnavn, også hadde en sterkere tilknytting til stedet det var snakk om. Det første som umiddelbart kan knyttes til betydningen av sted, er at alle informantene har bodd i Honningsvåg brorparten av sine liv. De eldre informantene har bodd der med sine familier og oppdratt sine barn der. Den ene eleven uttrykte også et ønske om å slå seg ned i Honningsvåg.

Ingrid: Jeg kan se for meg å stifte familie her, men vil selvfølgelig reise og oppleve først, og eventuelt komme tilbake når det er tid for å stifte familie.

Hun trekker fram tryggheten som et argument for dette, og trekker samtidig inn Oslo som en kontrast til tryggheten i Honningsvåg. Kåre har en annen begrunnelse for hvorfor han har valgt å bli boende i Honningsvåg:

Ole: Det er vel først og fremst mulighetene man har til friluftsliv, i nærområdet og i Finnmark generelt. Jeg ble jo flaska opp med jakt og fiske fra barnsbeins av. Det var

kanskje det som gjorde at jeg kom tilbake etter at jeg hadde vært og fått meg utdanning.

Ole er også inne på noe helt sentralt når det kommer til synet på sted når han prater om fjorden han kommer fra og fiskevannene der:

Ole:... Om jeg sier til deg at vi har vært inni Rivni, det betyr ikke at du vet hvor det er. Men alle fra den plassen vet jo hvor det er. Og det er noe man (folk fra området) har lært i fra [-] holdt på å si dag en [-] om stedene.

I utdraget kommer det også fram noe viktig om et oppfattet stedlig fellesskap, med delte praksiser knyttet til bruk og kunnskap om stedet. Ole viser tydelig at stedet Rivni er koblet tett opp mot en felles gruppetilhørighet til stedet, noe som henger tett sammen med det Banaś (2018, s. 91) skriver om gruppetilhørighet.

Astrid sier også noe som kan kobles til betydningen av sted når hun snakker om stedet hytten til familien ligger. Hun uttaler, som nevnt tidligere (4.8), navnet på et fjell i nærheten med en distinkt uttale som skiller seg fra de andre. Ingen av de andre informantene hadde samme uttale av stedsnavnet. I tillegg forteller hun om et eget kallenavn på hytta som har en spesiell betydning.

Det er også interessant å se hvordan informantene i hver av intervjuene svarte på spørsmålet «hva betyr stedsnavn for deg?»:

Astrid: Kan ikke akkurat si at det betyr så mye, annet enn at jeg vet hvor det er snakk om, hvor vi er. Ja egentlig det.

--

Ole: Gjør det det [-] nei. Nei det har vel aldri [-] det spiller ikke en stor rolle. Egentlig ikke nå.

--

Kåre: Ja det er jo viktig særlig når man ferdes ute i naturen, når man skal snakke om hvor man har vært så må man jo ha ette eller annet å identifisere ting med.

Ingrid svarte at det betyr noe, men hadde ikke en spesiell begrunnelse. Kåre påpekte viktigheten av praktiske hensyn. Astrid og Ole uttrykte derimot at det ikke betydde så mye,

annet enn det praktiske. Med svarene til Astrid og Ole i bakhodet er det interessant å se hva de to svarer når jeg foreslår å bytte navn på Honningsvåg til noe mer internasjonalt:

Astrid: Det vet jeg ikke om jeg hadde syns [-] jeg hadde kalt det Honningsvåg uansett. Det hadde jeg gjort.

Dagfinn: Hvorfor?

Astrid: Jeg er jo fra Honningsvåg, det hadde vært rart å si at man var fra en annen plass. Fordi man har byttet stedsnavn. Man er jo fra Honningsvåg. Det hadde nok blitt Honningsvåg uansett.

Ole svarte enda tydeligere:

Ole: Nei. Nei. Nei. Det hadde ikke gått.

Dagfinn: Hvorfor?

Ole: Nei identiteten vår må vi beholde. Vi kan ikke slippe løs på ting og tang. Det går ikke.

Her kommer det fram en direkte kobling mellom stedet og stedsnavnet Honningsvåg, og til identitet. En vil også kunne argumentere for at det samme gjelder Astrid og Inger. Sistnevnte svarer «Nei. For det er liksom vår identitet...» på spørsmål om hvorfor det ikke hadde vært mulig å endre navn på Honningsvåg.

Svarene ovenfor står helt i stil med det Quist (2017, s. 58) skriver om koblingen mellom språk, sted og mennesker. Det kommer tydelig fram i måten informantene omtaler selve Honningsvåg på (stedet), hvordan de kobler seg selv og «vi» (mennesker) og hvordan språket (stedsnavnet) er en viktig måte å skape sosial orden og mening. De tillegger stedsnavnet egenskaper i form av at det rommer en identitet til det fysiske stedet, i tillegg viser det at det knyttes sosiale praksiser til det stedet (jamfør Cresswell, 2014). Det samme kommer tydelig fram når Astrid prater om badevannet «Gryta» som ungdommene på øya virker å ha et spesielt forhold til. Det kommer for eksempel fram når hun sier «jo men jeg tror det meste er såne orginalvann, som Lagunvannet og Gryta», når hun får spørsmål om de bader på noen spesielle vann. Hun knytter i likhet med Ole, et «vi» til stedet og navnet. Det er altså tydelig at sammenhengen mellom stedet, mennesket og språket er viktig. Med dette som

bakgrunn kan en hevde at informantene har sterkere meninger om stedsnavn på steder som er viktige for informantene.

På samme måte ser en at holdningene til stedsnavn på stedene på øya som informantene ikke har et like sterkt forhold til, ikke er like viktige for informantene. I det følgende svaret på spørsmålet «Syns du vi skulle fått norske navn, sammen med de samiske i kartet?» fra Astrid kommer dette tydelig fram:

Astrid: Ikke sånn nødvendigvis. Jeg hadde skjønt det på større plasser, liksom når du kjører langs veien. Men når det blir litt lengere ut i her, så er det liksom. Om du først skal dit så tror jeg ingen husker hva det heter uansett.

Quist (2017, s. 58) er opptatt av at sammenhengen mellom språk, sted og mennesket er viktig, og at det er spesielt interessant å se på menneskers faktiske forhold til stedet de kobles til. I materialet kommer det tydelig fram at alle informantene har et forhold til Honningsvåg, noe som viser seg i de holdningene og tankene som kommer fram når det foreslås å endre navn på stedet. Dette forklarer antageligvis den sterke motstanden mot å endre navnet, og er helt i tråd med det Cresswell (2014) skriver om at mennesker skaper et forhold til sted gjennom sosiale handlinger og historier. På samme måte viser datamaterialet at informantene ikke har en like sterk tilknytning til alle stedene på øya, og dermed heller ikke engasjerer seg like mye i stedsnavnene. Astrid har for eksempel ikke nødvendigvis det samme forholdet til andre steder på Magerøya, noe som gjenspeiler seg i sitatet ovenfor.

Kåre viser derimot en mye nærrere tilknytning til selve øya, noe som henger tett sammen med at han bruker øya til rekreasjon. Han fortalte flere historier fra områder som ligger langt fra allfarvei, og om mange skiturer til perifere steder på øya. Dersom en skulle se på Kåres holdninger til steder på Magerøya som en «nålepude» (Quist, 2021), ville det vært preget av en rekke nåler som treffer store deler av Magerøya, der en rekke ulike turopplevelser, fisketurer og skiturer styrker hans forhold til langt flere steder på Magerøya enn elevene.

I tillegg kommer betydningen av sted fram på en spennende måte i intervjuet med Kåre. Han viser stor grad av kjennskap til både selve øya, og stedsnavnene, noe som kommer tydelig fram i følgende utsagn: «Men på de gamle kartene så hette det Skjærvikdalen, og Skjærvikelva». Kåre viser altså ikke bare kontroll på navnene i dagens kartverk, men også i

eldre kart. Kåre forteller også at han har vært med å sette navn på noen vann som ikke har navn fra før av:

Kåre: Men siden vi har jobbet med bekken, og bekken renner ned i Svartholla kaller vi den Svarthollbekken og Svarthollvannet, det tror jeg heller ikke det står navn på. Også har vi fire vann som trenerer ned til Svarthollvannet som vi har lagt navn på, men som ikke står på kartet.

Han presiserer videre at det ikke nødvendigvis er navn alle bruker, men at de i hans krets bruker navnene. Videre i intervjuet får Kåre spørsmål om han synes det burde være mest mulig norske navn på kartene, hvorpå han svarer:

Kåre: Ja altså vi bor jo her hele året [-] og stort sett så er det jo norsktalende som bor på øya. Og da er det jo greit at vi har norske navn, men ikke på død og liv norske navn overalt. De samiske navnene er jo veldig grei å forholde seg til [-] litt vanskelig å huske for ofte er de veldig lang, og når du ikke kan samisk så kan du ikke koble navnet til noe. Det er vanskelig å huske navnene.

I svaret kommer det fram at det er «vi» som bor her hele året (i motsetning til samene, som kommer med reinflokkene på sommerbeite) som burde ha språket sitt representert i kartene. Han tar dog et forbehold om at det ikke «på død og liv» trenger å være norske navn overalt. Utsagnet kan tolkes på mange måter, men det virker klart at informanten mener at stedsnavnene burde reflektere majoritetens språk. Begrunnelsen, som også går igjen i intervjuet til Kåre, er det praktiske. Det er vanskelig å huske de samiske navnene, og at man ikke kan koble dem til noe. En kan også se på dette som et uttrykk for en bevisst språkholdning (jamfør Hårstad et al., 2021, s. 44), der poenget er at stedsnavn burde reflektere majoritetens språk. I tillegg kan det knyttes opp det Banaś (2018, s. 91) skriver om at det å konstruere tilhørighet også må romme det å uttrykke «unbelonging», og at Kåre uttrykker akkurat dette i utdraget ovenfor.

Senere i intervjuet kommer vi igjen inn på et lignende tema når Kåre forteller om stedsnavn i indre deler av Finnmark:

Kåre: ... Men det som kanskje er litt verre er jo det at kartene blir jo redigert år om annet, og særlig på indre deler av Finnmark så har mange av de norske navnene som

sto i kartet blitt borte. Også er de erstattet, eller bare beholdt de samiske navnene der det hadde vært dobbelt.

Dagfinn: Snakker vi om [utelatt stedsnavn]?

Kåre: Ja jeg ser det jo en del inni [utelatt stedsnavn]. Vi brukte jo mere kart fra rett etter krigen, og det som tyskerne trykte opp, når vi startet inne i [utelatt stedsnavn]. Der er det jo et svært område hvor en god del av de navnene vi brukte når vi brukte norske navn, når vi brukte de gamle kartene, de var plutselig borte på de nye kartene. Og det irriterte oss. Særlig [utelatt navn på person] som brukte området mye.

I sitatet kommer det fram at Kåre irriterer seg over at de norske navnene har forsvunnet fra kartene i området som ligger i indre Finnmark. I området det er snakk om står det samiske språket mye sterkere enn på Magerøya, og det er sannsynlig at de aller fleste som bruker området også snakker samisk. Når en ser dette i sammenheng med hvordan Kåre mener det burde være mest mulig norske navn i kartene på Magerøya, vil en kunne si at det er to motsigende holdninger. Først uttrykkes det at stedsnavnene burde reflektere majoritetens språk, før det så sies at det er «verre» at de norske navnene forsvinner fra kartene på innlandet.

Denne motsigelsen er interessant å se i forbindelse med betydning av sted. Informanten virker stort sett ikke ha en tydelig mening om stedsnavn, eller noen spesielt sterke holdninger knyttet til stedsnavn. Han uttrykker stort sett en praktisk forståelse og holdning til stedsnavn, det vil si at det er noe som brukes for å orientere seg i verden. Men i denne motsigelsen kommer det fram at stedsnavnene betyr noe mere når det er knyttet til et sted informanten har et forhold til. På Magerøya har han vært med å sette navn på vann, og i området hvor han har drevet mye med friluftsliv i indre deler av Finnmark reagerte han på at de norske navnene forsvant. Dette kan knyttes direkte til det Quist (2017 og 2021) og Cresswell (2014) skriver om at sted skapes gjennom menneskelig tilknytning, og vil avhenge av hvor sterk denne tilknytningen er.

Viktigheten av sted kommer også tydelig fram hos Ole når han snakker om fiskevann i området han vokste opp i:

Ole: Vi har jo inni fjorden, Fisklausvannet, men det er masse fisk der. Det hadde ikke navn før, jeg tror vi kalte det Rundvannet. Men når det ble satt ut fisk kalte vi det

Fisklausvannet. I dag heter det Syvogførtivannet [-] fordi vi fikk 47 stykk der (fisk). Om vi snakker om det til barna og barnebarna så vet de hvor det er, men om vi sier Rundvannet så vet de ikke hvor det er [-] det blir akkurat som navn til folk. Vann som kanskje ikke har navn, som man får tilknytning til, så legger man et navn på det

Det samme kommer fram i et annet utsagn fra Ole:

Ole: Om jeg sier til deg at vi har vært inne i Rivni, det betyr ikke at du vet hvor det er. Men alle som kommer fra den plassen, vet jo hvor det er. Og det er noe man har lært [-] holdt på å si fra dag en [-] om stedene.

Både Ole og Kåre viser altså et mye sterkere forhold til stedsnavn når de har en tilknytning til stedet. I tillegg bruker begge «vi» til å beskrive tilhørigheten til stedet. I utsagnene «vi har vært inni Ravni» og «Ja altså vi bor jo her hele året» knytter ikke bare informantene stedet til seg selv, men også til et «vi». I Kåres tilfelle er det «vi» som bor på Magerøya, og hos Ole er det «vi» som kommer fra fjorden. En kan altså hevde at de ikke bare knytter en individuell identitet, men også en kollektiv identitet med felles erfaringer knyttet til stedene «Rivni» og «Magerøya» og «vi» som kommer fra stedene (Mæhlum et al., 2008, s. 108) og i så måte definerer de sin tilhørighet, og gruppetilhørighet gjennom språket (jamfør Banaś, 2018, s. 91 & Jaspers, s. 20, 2018).

Quist (2017, s. 58) skriver at vi må undersøke språkbrukeres faktiske tilknytninger, holdninger og orienteringer til de stedene vi forbinder dem med, hun utdyper at «Fremfor at tage stedet som det givne udgangspunkt, bør vi undersøge sprogbrugeres tilknytning til steder som sosiale *handlinger* der har med social orientering og identitet at gøre». Når Kåre og Ole snakker om «vi», og Inger sier «Ja altså, det er liksom vår øy...» er det tydelig at de knytter sted til egen identitet, men også til en felles identitet. Det kan virke som at stedet knyttes til informantens plassering i samfunnet, og i forhold til andre. Kåre snakker for eksempel om at «vi» bor på øya hele året mens de andre, samene, bare kommer på sommeren. Ole distanserer seg selv og de andre i fjorden, «vi», fra meg og andre som ikke hadde visst hvor Rivni var siden vi andre ikke har samme tilknytning til stedet. En kan derfor si at Ole uttrykker en sterk tilhørighet, og dermed også en distansering til andre (jamfør Banaś, 2018, s. 91).

Alle informantene brukte stedsnavn som de selv hadde laget eller som ble brukt innad i deres egne miljøer, slik som Gryta og Fisklausvannet. Kåre hadde også gitt navn til en rekke vann. Dette er noe som peker tydelig i retning av at sted er en viktig faktor i syn på stedsnavn. De har alle noe ulike tilknytninger til stedet, men gjennom navngiving uttrykkes det en form for tilhørighet, og det kan også tolkes en viss grad av at informantene knytter et eierskap til stedene. Det kom også fram at informantenes syn på sted endrer seg basert på deres tilknytning til stedet, og en kan dermed argumentere for at synet på sted er nokså dynamisk.

5.2. Syn på stedsnavn

I denne kategorien er det en rekke utsagn som på mange måter spriker noe, både mellom informantene, men også innenfor hvert enkelt intervju. Analysen av kategorien *syn på stedsnavn* henger dog tett sammen med *syn på sted* (5.1), og jeg har vært inne på utdrag som sier noe om synet på stedsnavn. Den tette sammenhengen mellom sted og stedsnavn gjør at dette kapitlet må ses i sammenheng med, og som en fortsettelse av, *syn på sted*.

Det teoretiske bakteppet for kategorien er i hovedsak Aud-Kjersti Pedersens to artikler som omhandler holdninger til lydlig overførte navn (2015) og holdninger til stedsnavn i Norge (2009). I begge artiklene kommer det fram holdninger som er spennende å se i sammenheng med datamaterialet. Et moment som vil undersøkes nærmere er i hvor stor grad informantene ser på stedsnavn som noe viktig, og om de har tanker om det å endre stedsnavn. I tillegg er det Hårstad et al. (2021, s. 200) skriver om språkholdninger og naturalisering av språket et viktig bakteppe.

I del 2 av intervjuet så vi på et tomt kart over Magerøya, og informanten skulle fortelle om stedsnavnene hun kjente til. Ingrid viste liten grad av kjennskap til mye av øyas innland, men hun hadde god kjennskap til stedene ved kysten. Hun hadde en spesielt god kjennskap til stedene som har vært på turkort. Under del 3 så vi på et kart med stedsnavn, og hun poengterte følgende:

Ingrid: Det eneste jeg har hørt om er det Skadjarri (usikker uttale). Så man har jo egentlig ikke så mye sånn, man vet jo ikke om de her andre navnene, sant?

Dagfinn: Da tenker du på de samiske navnene?

Ingrid: De samiske navnene ja, man har liksom ikke [-] man har lite forståelse, jeg tror ikke det er så veldig mange i Honningsvåg som har [-] som vet så veldig mye om dem.

I utdraget peker hun på at «man» ikke vet om de samiske navnene og poengterer at det mangler en forståelse, hun antar også at ikke så mange vet mye om dem. I denne delen av intervjuet kom det også fram at Ingrid ikke hadde et forhold til stedene på øya som har mange samiske navn, noe som kan forklare at hun har en forståelse av samiske stedsnavn som noe man ikke vet så mye om.

Videre får hun spørsmål om hvilken rolle stedsnavn spiller for henne:

Ingrid: Altså jeg vil ikke at noen navn skal endres, om du skjønner?

Dagfinn: Du vil at det skal være som det er, hvorfor?

Ingrid: Ja, altså alle plassene har på en måte betydning, om du går langt tilbake så har liksom alle, enten om det er fordi noe ligner på det, eller om det er fra veldig gammelt. Så synes jeg vi liksom burde beholde den historien. Og det er greit at det er både på samisk og norsk, uansett, bare de ikke endrer på navnene.

Dagfinn: Du tenker at navn skal bety noe?

Ingrid: Ja altså holde det litt tradisjonelt. Altså Kirkeporten, det heter det fordi det er en port som, altså, de har funnet opp de navnene for lenge siden. Jeg synes det er fint at vi også holder det litt sånn.

Hun uttrykker en bevisst språkholdning om at stedsnavn er noe som bærer visse tradisjoner, og at de derfor ikke burde endres. I tillegg nevner hun at alle plassene har en betydning, om man går langt tilbake. Det er dog interessant å se på det siste svaret, der hun sier at de har funnet opp navnene for lenge siden, og at det er fint om vi holder det slik. Dette kan tolkes som at hun ser på stedsnavnene som en naturlig del av verden. «De» som har funnet opp navnene for lenge siden er noe uklart, men at hun tenker at navnene er tradisjon og skal være sånn kan tyde på at hennes holdning til stedsnavn er preget av en naturalisering, jamfør Hårstad et al. (2021, s. 200). Hårstad et al. skriver at det kan skje en form for omgjøring til selvfølgeligheter som tilslører at noe faktisk er sosialt konstruert. I lys av blant

annet Helander (2014) er det ikke tvil om at mange stedsnavn i Finnmark ikke bare er resultatet av en sosial prosess, men også av en offentlig politikk. I lys av dette er det tydelig at informantens forståelse av stedsnavn er naturalisert i tråd med Hårstad et al. (2021, s. 200). I tillegg kan dette synet knyttes opp mot Quist (2021, s. 165) og Cresswell (2014, s. 13) siden det viser at stedet har lag på lag med historier, som en kan argumentere for at er knyttet til stedsnavnet. I intervjuet med Kåre kommer naturaliseringen av stedsnavn fram når han sier følgende når han blir spurt om å skifte navn på Honningsvåg:

Kåre: Nja altså, gamle opprinnelige navn burde man jo holde på, visst det ikke er noe helt spesielt som gjør at nytt navn kan være aktuelt.

Astrid uttrykker tidlig i intervjuet at stedsnavn ikke betyr så mye for henne, noe som viser seg når hun får spørsmålet «hva betyr stedsnavn for deg?», og svaret er «Kan ikke akkurat si at det betyr så mye, annet enn at jeg vet hvor det er snakk om, hvor vi er. Ja egentlig det». Tidlig i intervjuet gir hun også uttrykk for at hun ikke har lurt på hvor stedsnavn kommer fra. Litt på samme måte som Ole sier «Nei – Må jo tenke på ting. Nei jeg mener, jo kanskje at det bare er å beholde det som er, om det er noe navn» på spørsmål om det spiller noe rolle hva som står i kartet. Ingrid svarer også i tråd med de to ovenfor: «Altså jeg vil ikke at noen navn skal endres, om du skjønner?». Kåre poengterer derimot at stedsnavn er viktige «når man ferdes ute i naturen, når man skal snakke om hvor man har vært så må man jo ha ett eller annet å identifisere ting med».

Selv om tre av informantene ga uttrykk for at stedsnavn ikke var så viktig for dem, så kommer det noe annet til uttrykk i andre deler av materialet. I delen av intervjuet som var knyttet direkte til syn på stedsnavn kom det fram at informantene var opptatt av at stedsnavn ikke skal endres. På spørsmål om hvorfor svarer Ingrid:

Ingrid: Ja, altså alle plassene har på en måte betydning, om du går langt tilbake så har liksom alle [-] enten om det er fordi noe ligner på det, eller om det er fra veldig gammelt. Så jeg synes vi liksom burde beholde historien. Og det er greit at det er både på samisk og norsk, uansett, bare de ikke endrer navnene.

Ingrid virker å ha et inntrykk av at alle «plassene» har en betydning og at denne er knyttet til noe historisk og at hun i så måte ser på stedsnavnenes betydning som noe «naturlig» (jamfør Hårstad et al., 2021, s. 200). Det er tydelig at hun ikke er kjent med stedsnavnshistorien i

Finnmark, der offentlig lovverk har påvirket navneendringer som en del av det Helander (2014, 2015) beskriver som toponymisk kolonisering. Hun er også opptatt av at stedsnavnene skal holdes tradisjonelle. Astrid er inne på noe av det samme når hun får spørsmålet «Noen navn har en historie bak seg, slik som Hermannskilden. Syns du det er viktig at navn betyr noe?»

Astrid: Ja det vil jeg jo si. At ikke bare alle plassene får et navn uten at det er noe historie. Det er kanskje bedre, den historien blir ikke glemt om man har navn etter historiene. De blir kanskje ikke glemt om de hører til plassen.

Dagfinn: Er det viktig å ta vare på navnene slik de er?

Astrid: Ja det syns jeg.

Dagfinn: Av samme grunn?

Astrid: Ja og det hadde vært komplisert å lære de nye navnene også.

Det virker altså å være en enighet mellom tre av informantene, Ole, Astrid og Ingrid, om at stedsnavn er noe som ikke burde endres. Uttalelsene kan tolkes i retning av at informantene ser for seg at stedsnavn er noe naturlig, og ikke noe sosialt konstruert. De knytter i stor grad navnene til historier, eller til å ha en direkte sammenheng med naturformasjoner. Det knyttes i svært liten grad noen kritiske tanker til stedsnavnsituasjonen på Magerøya, og ingen av informantene sier noe om at den kan være et resultat av fornorskningen av Finnmark.

I kapittelet overfor (5.1) kom informantenes syn på stedsnavn nokså godt fram.

Datamaterialet viser tydelig at de ikke nødvendigvis har et bevisst forhold til stedsnavn, men at de helt klart knytter noe mer til stedsnavn enn bare benevnelsen på et gitt navn i verden. Dette kom tydelig fram når jeg foreslo å endre navn på Honningsvåg. I tillegg viste kapittelet (5.1) at betydningen av stedet påvirker deres syn på stedsnavnet. Synet på sted virket å være dynamisk. Det var for eksempel tydelig at informantene hadde bygget tilhørighet til sted gjennom lag på lag med sosiale handlinger knyttet til stedet, som for eksempel Kåres nære tilknytning til naturen gjennom jakt og fiske over mange år. Stedsnavnene virker derimot å være mer statisk, noe som for eksempel kommer fram når Ingrid sier «Ja altså holde det litt

tradisjonelt. Altså Kirkeporten, det heter det fordi det er en port som, [-] altså [-], de har funnet opp de navnene for lenge siden. Jeg synes det er fint at vi også holder det sånn».

For å oppsummere informantenes syn på stedsnavn er det to viktige elementer å trekke fram. Det første er at alle informantene hadde et tydelig syn på stedsnavn som noe naturlig, som ikke burde endres. I den sammenhengen kan en også argumentere for at de ikke har innsikt i stedsnavnshistorien, eller i sammenhengen mellom språk og makt når det er snakk om stedsnavn. Det andre funnet, som også kom fram i 5.1, er at informantenes holdninger til stedsnavn endrer seg basert på deres tilknytning til stedet, og det er avhengig av hvordan de bruker området. Kåre har for eksempel tanker om stedsnavn på større deler av øya, og i andre deler av fylket ettersom han har en tilknytning til naturen på en annen måte enn de andre informantene.

5.3. Syn på samiske stedsnavn

Tidligere i oppgaven har befolkningshistorien på Magerøya og stedsnavnshistorikken i Finnmark blitt presentert. Der kom det tydelig fram at det tidligere har vært flere faste samiske bosetninger på Magerøya (Friis, 1861), at det har vært en toponymisk kolonisering av Finnmark (Helander, 2014) og at offentlig lovverk har regulert stedsnavnene i Finnmark (Ot.prp. Nr. 20, 1901-1902). I lys av den historiske konteksten, og debattene som omhandler stedsnavn, er det interessant å se nærmere på hvilke syn informantene har på samiske stedsnavn. Intervjuguiden (vedlegg 1) var, som det er gjort rede for i metodekapitlet, utformet slik at stedsnavnsdebattene skulle komme til sist. Tanken bak utformingen var å gå fra det generelle til det som var mer spesifikt for oppgaven, men også at det skulle bygges en tillit gjennom intervjuet slik at informantene kanskje ble mer åpen for å snakke om et tema som jeg antar at kan være betent. Det kom for eksempel tydelig fram i intervjuet med Ole når han fikk spørsmålet: «Burde det være mest norske navn i kartene framover?», hvorpå han svarer: «den var ømfintlig den der». I dette kapitlet vil synet på de samiske stedsnavnene som framkommer av datamaterialet analyseres. Det innebærer i stor grad samtale om stedsnavnsdebatter. Først vil informantenes kjennskap til de samiske stedsnavnene drøftes, før informantenes tanker om stedsnavnsdebattene blir analysert.

I delen av intervjuet hvor vi så på et tomt kart over Magerøya, og informantene skulle si stedsnavnene de kjente til, var det lite som tydet på at de hadde kjennskap til samiske navn. Kåre skilte seg noe ut, ettersom han nevnte tre samiske stedsnavn. Ingen av de andre informantene nevnte noen samiske stedsnavn. Det er viktig å nevne at Ingrid og Astrid viste liten kjennskap til norske stedsnavn også, men Ole hadde god kjennskap og Kåre hadde solid kjennskap og kunne antakeligvis nevnt de fleste stedsnavnene på øya.

Videre i intervjuet så vi på et kart med stedsnavn, og jeg peilet samtalene inn mot de samiske stedsnavnene. Da kom det fram at Ole kjente til flere navn enn de tre han nevnte i sammenheng med det tomme kartet. Gjennom intervjuet kom det fram at han kjente til en rekke samiske navn, og at han også brukte noen av dem. For eksempel:

Dagfinn: Er det noen samiske navn som man bruker?

Ole: Ja det er det vel [-] sånn som [-] nå har jo selve næringen her, Strømsnæringen, har jo også norsk navn men Áksonjárga og Áksovarri brukes relativt ofte. Járga betyr halvøy og várri betyr fjell

I sitatet kommer det ikke bare fram at han kjenner til noen samiske stedsnavn, men også at han har kontroll på hva avledningene betyr. Når hele intervjuet med Ole ses i ett, er det ingen tvil om at hans nære tilknytning til naturen gjør at han har et praktisk syn på stedsnavn. Dette viser seg også i at han har kunnskap om avledningen i de samiske stedsnavnene, som ofte sier noe om naturen.

De andre informantene viser liten kjennskap til de samiske navnene også når vi ser på kartet med stedsnavn. Ole sier for eksempel «Her er Risfjordvannene, det husker man. Men det der (Skadjavárri), det er samisk navn. Og sant når det kommer sånt, da blir det verre ...». Etter min tolkning refereres det til at det er vanskelig å huske og uttale de samiske navnene, og at informanten har liten kjennskap til dem når han sier «da blir det verre».

I det vi så på kartet med stedsnavn får Astrid spørsmål om hva hun tenker når hun ser på navnene.

Astrid: Mye samiske navn, for så vidt. Tror vi er gode på stedsnavn, men litt mer samisk språkbruk. Man kan si det sånn.

Dagfinn: Visste du at det var så mange samiske navn?

Astrid: Ja jeg vet jo et par av dem, men jeg klarer ikke huske. Er litt bedre på de norske navnene.

...

Dagfinn: Er det noen steder du tenker på nå, der du har brukt det samiske navnet?

Astrid: Jeg tror jeg har brukt et par av de samiske, men ganske få. Jeg tror ikke jeg tenker så mye over det. For man er jo så vant til å bruke det, når de fleste bruker det samiske så blir det det det heter uansett.

Dagfinn: Du tenker på steder der alle bruker det samiske? Som f.eks. Jámesjávri?

Astrid: Ja.

I sekvensen hevder Astrid å ha kjennskap til et par av de samiske navnene, samtidig som hun hevder at man er så vant til å bruke de, at hun ikke tenker over det. Men hun kommer ikke med noen egne eksempler. Til slutt gjør jeg en intervjufeil og foreslår et samisk navn på et kjent vann, men jeg er usikker på om informantene egentlig hadde kjennskap til navnet.

Ingrid uttrykker noe av det samme som Astrid når vi ser på kartet med stedsnavn:

Dagfinn: Hva tenker du når du ser her? (peker på et område med samiske stedsnavn)

Ingrid: Skadjavárri, ja det har jeg hørt om.

Dagfinn: Hva tenker du når du ser alle disse stedsnavnene?

Ingrid: Det eneste jeg tror jeg har hørt om er det Skadjavarri (usikker uttale, som skiller seg fra det hun uttalte ovenfor). Så man har jo egentlig ikke så mye sånn, man vet jo ikke om de her navnene, sant?

Dagfinn: Da tenker du på de samiske navnene?

Ingrid: De samiske navnene ja, man har liksom ikke [-] man har lite forståelse, jeg tror ikke det er så veldig mange i Honningsvåg om har [-]som vet så veldig mye om dem.

Dagfinn: Bruker du noen av navnene?

Ingrid: Nei.

Det kommer altså fram at Ingrid hevder å kjenne til et samisk stedsnavn, men når hun skal gjenta stedsnavnet uttaler hun det utydelig. Første gang hun nevnte det så hun på kartet, mens andre gang gjorde hun det ikke. I likhet med Astrid kan det tolkes som at hun har liten kjennskap til de samiske stedsnavnene. I fortsettelsen bekreftes på mange måter dette da hun sier at hun ikke bruker noen av de samiske stedsnavnene.

For å oppsummere informantenes kjennskap til samiske stedsnavn er det ikke tvil om at de to ungdommene hadde lite kjennskap til samiske stedsnavn på Magerøya. Ole viste også svært liten kjennskap, her burde det legges til at han senere i intervjuet viser kjennskap til et lydlig overført navn: «Gullgammen for eksempel – det heter jo ikke Gullgammen. Det heter Gulga-ett-eller-annet. Det er jo samisk egentlig. Det har ikke noe med gull å gjøre». I samtale om «Gullgammen» uttrykker han ikke noen av de samme holdningene som Pedersen (2015, s. 37) fant i sin undersøkelse om syn på lydlig overførte navn. Dermed vil jeg konkludere med at han har en viss kjennskap til samiske navn. Kåre viste derimot en bredere kjennskap, dog etter at vi hadde sett på kartet med stedsnavn. I fortsettelsen vil holdningen og tankene omkring de samiske stedsnavnene og stedsnavnsdebattene analyseres.

5.3.1. Stedsnavndebatter

Alle informantene fikk spørsmålet «kjenner du til noen stedsnavnsdebatter?». Bakgrunnen for spørsmålet er i hovedsak en debatt som hadde sitt utspring i Facebookgruppen «Finnmark i Bilder» sensommeren 2021. I debatten var blant annet noen stedsnavn på Magerøya nevnt. I tillegg var tanken at informantene kanskje kjente til problemene som oppstod i Kåfjord kommune (Paulsen, 2016) da de innførte veiskilt med norsk og samiske navn. De to eldre informantene kjente til debattene, men de to yngre gjorde ikke det. Både Ole og Kåre ga først uttrykk for at de ikke kjente til noen debatter, men når jeg nevnte debatten fra Finnmark i bilder fikk jeg følgende svar:

Ole: Ja, ja, det stemmer det

Dagfinn: Hva tenker du om den debatten?

Ole: Nei [-] akkurat det der det [-] Nei jeg kan jo ikke tenke meg det, jeg forstår ikke riktig hvorfor det er [-] jeg holdt på å si [-] er det noen som føler seg litt støtt på

grunn av det? At man prøver å forandre på [–] eller ikke forandre på ting. Når ting skal gjøres, det skal kanskje i tillegg komme samiske skilt opp, så må dem jo bare komme med det da.

Ole formulerte seg nølende, og det var tydelig at han vektet ordene sine i mye større grad enn tidligere i intervjuet. Det er vanskelig å tolke akkurat hva han mener ut av sitatet ovenfor, men det kan virke som han ikke helt forstår hvorfor noen reagerer sterkt når det er snakk om å bruke de samiske navnene. Han foreslår også at noen kanskje føler seg støtt basert på hvilke navn en bruker. I siste setning virker det som han selv ikke har noen problemer med at det skulle komme samiske skilt opp på øya. Utsagnet er dog vanskelig å tolke, siden det er preget av at informanten nølte mye og uttrykte seg noe uklart.

Det viste seg at Kåre hadde et enda nærmer forhold til debatten fra «Finnmark i bilder»:

Kåre: Ja jeg har jo sett det der (debatten). Jeg har jo også fått kommentarer når jeg har [–] jeg legger jo ut mye bilder og bruker de samiske navnene når jeg skriver tekst til bilder (som han legger ut på Facebook), der hvor det bare er samiske navn [–] og det synes jeg jo er greit. Så får jeg kommentarer på hvorfor jeg bruker de samiske, og ikke de norske navnene. Men saken er jo den at når det ikke er norske navn, så er jeg jo nødt til å bruke de samiske. Og samene bor jo her dem også, så de har jo like mye krav på å bruke sitt språk når de skal navngi ting, så det syns jeg jo er helt kurant. Det skulle bare mangle.

I fortsettelsen kom Kåre inn på at de norske stedsnavnene hadde forsvunnet fra kartene i indre deler av Finnmark. Dette ble analysert i delen om «syn på sted». Utraget ovenfor kan tolkes i flere retninger. Det kommer fram at Kåre bruker de samiske navnene der det ikke er norske navn. I utsagnet «men saken er jo den at når det ikke er norske navn, så er jeg jo nødt til å bruke de samiske» kan en tolke bruken av ordet «nødt» til at han ville brukt norske navn dersom de eksisterte. Dermed kan en hevde at det her kommer fram en språkholdning som plasserer de norske navnene over de samiske hos informanten. Samtidig er utdraget et godt eksempel på at datamaterialet spriker fordi han i siste del påpeker at samene har like mye krav på å bruke eget språk når de skal navngi ting. Dersom en tolker Kåres utsagn, og det vi har sett tidligere, er det ikke tvil om at han har et praktisk syn på stedsnavn. Men at når stedet er viktig, endrer dette seg noe (kap. 5.1). I forhold til tanker om det samiske viser han

også her et praktisk syn på saken. Han bruker norske der det er norske, og samiske der det ikke er norske. Han virker ikke å legge så mye refleksjon bak dette. I teoridelen belyste jeg hvordan Pedersen (2009, s. 49) hevder at holdninger om at det ikke trengs samisk skilting, siden alle samer forstår norsk, er et uttrykk for et ønske om usynliggjøring av samisk språk og kultur. I tillegg uttrykker hun at slike holdninger viser en manglende forståelse for hva stedsnavn kan signalisere i forhold til tilhørighet, språklige rettigheter og som symbol knyttet til identitet.

Pedersen (2009, s. 49) skriver dette i forbindelse med at Gran kommune argumenterte for at de ikke behøvde tospråklige skilt fordi alle samene i kommunen kunne norsk. Selv om eksemplet ikke er direkte overførbart, er det Pedersen skriver relevant i denne sammenheng. Kåre virker ikke å vise forståelse for at stedsnavn signaliserer noe mere enn det rent praktiske for den samiske befolkningen. Ole kommer også inn på problematikken når han får spørsmål om hva han tror stedsnavnsdebattene handler om:

Ole: Det har kanskje ikke noe med samene å gjøre [-] men hvorfor skal du ødelegge en gammel tradisjon? Eller du kan jo ikke kalle det en tradisjon heller, for det er jo vi nordmenn som har [-] det har jo kommet derifra de navnene som er norsk (fra samisk). Det er vanskelig det der. Det er betent.

Han var nølende, og tenkte grundig gjennom svarene. Men fortsatt var det vanskelig å hente ut essensen i det han sa. Det var tydelig at temaet var betent, noe han også påpekte. I forhold til Kåre legger han ikke i like stor vekt på det praktiske. Han reflekterer kort om hvorfor en skal ødelegge en gammel tradisjon. Etter min tolkning snakker Ole her om de norske stedsnavnene som tradisjon. Før han ser det fra den andre siden og poengterer at en ikke kan kalle det en tradisjon fordi det er «vi nordmenn som har ...». Det er antageligvis snakk om at nordmenn har fornorska samiske navn, og at han mener at navnene som er norsk har kommet fra samiske navn.

Utsagnet kan analyseres som at Ole i større grad reflekterer over at debattene om stedsnavn knyttes til betente temaer enn det Kåre gjør. I tillegg kommer det tydelig fram et «vi» hos Ole, som ikke inkluderer den samiske befolkningen. Dette blir enda tydeligere i fortsettelsen når vi kommer inn på skiltene i Kåfjord kommune:

Dagfinn: Eller for eksempel skiltene i Kåfjord kommune

Ole: Ja det stemmer jo det der. Det er jo ikke noe uvanlig, når du kommer [-] når du nærmer deg (Troms) så er det jo skilt (med samisk). Her er det ikke (Magerøya). Mot Kvalsund er det. Men om det nå kommer skilt med samisk, for eksempel Nordkapp eller Honningsvåg. Jeg hadde ikke brydd meg personlig.

Dagfinn: Hva tror du den reaksjonen knyttes til?

Ole: Ja det er jo akkurat det der [-]@. Jeg vet ikke. Vi som har bodd her. De som kommer på besøk reagerer kanskje ikke så mye, men det er jo befolkningen rundt omkring. Vi er jo flere nordmenn enn samer her ute, de er jo bare på besøk om sommeren. Det blir sikkert en diskusjon om det. Bare de ikke tar skiltet bort (Honningsvåg), vi kan kalle det Sommerbyen @.

Igjen ser en tydelig at det refereres til et «vi», og senere i det siste sitatet ser en at den samiske befolkningen ikke er en del at «vi». Da det jo er flere nordmenn enn samer, og «samene bare er på besøk om sommeren». Dersom en analyserer dette utsagnet sammen med utsagnet «det har jo kommet derifra de navnene som er norsk (fra samisk). Det er vanskelig det der. Det er betent.», er det tydelig at informanten er klar over at flere av de norske navnene er lydlig overførte navn, men han virker ikke å ha noen refleksjoner rundt hvilken betydning det kan ha. Med bakgrunn i analysen ovenfor kan det være slik at det både Kåre og Ole uttrykker kan tolkes i retning av at informantene har en holdning der «vi» er her hele tiden, men samene er bare på «besøk». Når en ser dette i sammenheng med identitet, vil en kunne konkludere med at informantene ser på stedets identitet som mer norsk enn samiske. I lys av identitetsteori kan en hevde at det er knyttet en sosial identitet til stedet, som norsk, og der alle informantene på et vis er en del av «viet» som hører til på stedet. Samene er derimot «de» som «bare er på besøk». I lys av Banaś` (2018, s. 91) er det ingen tvil om at informantene uttrykker en tydelig tilhørighet gjennom språket, og at de samtidig skiller seg fra samene. I fortsettelsen av dette kan en argumentere for at det kan kobles til en språkholdning som plasserer norske stedsnavn over samiske.

Videre vil de to unge informantenes syn på stedsnavnsdebattene analyseres. Verken Ingrid eller Astrid uttrykte kjennskap til noen konkrete stedsnavnsdebatter, men Ingrid påpekte at hun hadde hørt noen debatter om samiske stedsnavn, og at «de ikke vil endre, jeg vet ikke

konkret hva. Men det bruker å være på nyhetene, at de krangler om stedsnavnene, men jeg kjenner ikke til noe akkurat her».

Det er spesielt at hun påpeker det at «de ikke vil endre» som en forklaring på debattene, når hun selv har sagt tidligere i intervjuet at «... jeg vil ikke at noen navn skal endres, om du skjønner?». Det kan tolkes i retning av at informanten motsier seg selv, og gir uttrykk for to ulike tanker om stedsnavn og stedsnavnsdebatter. Der hun på den ene siden sier at «de ikke vil endre noe», og på den andre siden mener hun at stedsnavn ikke burde endres. I sammenheng med stedsbegrepet er det derimot ikke så rart. Når hun tenker på stedsnavnsdebatter generelt knyttes det ikke til steder hun har en tilknytning til, men når hun selv ikke vil endre på noen navn er det i sammenheng med steder hun har en tilknytning til. Det at Ingrid er en skoleelev innebærer at hun sannsynligvis har vært gjennom undervisning om samiske tema, og har med seg visse tanker som fra undervisningen, der det antageligvis har vært fokus på forståelse og at alle har like rettigheter. I intervjuet kommer det for eksempel fram i følgende sitater:

Dagfinn: (Informerer om stedsnavnsdebatt) Hvordan stiller du deg til debatten i Finnmark i bilder?

Ingrid: Ja jeg kan godt skjønne at det ble debatt. For det er ikke helt – det er mange nordmenn som egentlig – tror jeg, som henger litt igjen fra gammelt av, at samene ikke har like mye å si som oss. Spesielt eldre folk har vanskelig for å forstå det der, at begge har like mye å si, og er like mye verdt. Det er den gamle generasjonen som henger igjen, det er det de er vokst opp med. Vi kan ikke være sint på dem for det...

Ingrid hevder altså at det er den eldre generasjonen som har vanskelig for å forstå stedsnavnsituasjonen, og at de ikke tror at samer og nordmenn er like mye verdt og har like mye å si. Analysen av hvordan Ingrid bruker et «de», når hun snakker om at de ikke vil endre noe, kan tyde på at det ikke bare er den eldre generasjon som ikke har full innsikt i den historiske situasjonen. Ingrid uttrykker ikke forståelse for at stedsnavnene har sosial betydning, og en kan hevde at hun har en forestilling om at stedsnavn er noe naturlig fra gammelt av, som ikke burde endres og at språkholdningene hennes er preget av det. En kan derfor argumentere for at hun, i like stor grad som de eldre informantene, ikke har full

innsikt i stedsnavnshistorien og at hun har et syn på stedsnavn som noe som ikke burde endres basert på en tanke om at de er en naturlig del av verden.

Astrid uttrykker mye av det samme som Ingrid. Hun er opptatt av å vise innsikt. Et eksempel er når vi prater om stedsnavnsdebatten i Finnmark i bilder og hun sier:

Astrid: Nei okei. Jeg skjønner ikke helt. Da syns jeg det skulle være begge veier, med både norske og samiske (navn). Det blir urettferdig om bare vi som er 100% norsk skal ha navnet på norsk, og ikke på samisk. For de som er samisk må ha sitt språk på det, for vi eier jo like mye av det landet. Så jeg tanker, om vi først skulle ha med begge stedsnavnene, så skulle det vært likedan, om du først skulle skrive norsk må du ha med samisk, og på samisk med norsk.

I utsagnet gir hun uttrykk for at det skal være en rettferdig fordeling, og at «vi» eier like mye av landet. Det er dog interessant å se dette i lys av tankene som kommer fram i det følgende utdraget.

Dagfinn: Syns du vi skulle fått norske navn, sammen med de samiske i kartet?

Astrid: Ikke sånn helt nødvendigvis. Jeg hadde skjønt det på større plasser, liksom når du kjører langs veien. Men når det blir litt lengere ut i her, så er det liksom – om du først skal dit så tror jeg ingen husker hva det heter uansett.

Dagfinn: Du tenker at det ikke er nødvendig med kun norske navn i kartet?

Astrid: Ja, at det går ant å ha litt innblanda. Jeg tror det har vært – det var vell samer her før oss. Noen av stedsnavnene kan jo få bli tenker jeg.

I det siste sitatet er det igjen snakk om et «oss», i motsetning til «de». Det er også interessant å se på den siste setningen «noen av stedsnavnene kan jo få bli tenker jeg». Astrid uttrykker her at noen, altså langt i fra alle og ikke mange, skal få bli. Sitatet står på mange måte i motsetning til mye av de andre tingene hun sier i intervjuet, og kan tyde på at også hun har en tanke om at «vi» (nordmennene) har en større tilknytning til øya. I likhet med de elder informantene viser altså også de yngre et tydelig uttrykk for tilhørighet gjennom språket jamfør Banaś (2018, s. 91). Dersom en ser på alle intervjuene som en helhet kan en tenke seg at det ligger en felles gruppetilhørighet (Jaspers, 2018, s. 20), der informantene skiller mellom «vi» nordmenn, og «de» samene.

Det er også likehetstrekk mellom alle informantene der det virker som de alle har en tanke om at stedsnavn er noe som ikke burde endres fordi det har en historisk verdi, men de viser svært få refleksjoner rundt hvordan stedsnavnene er blitt til. I så måte kan en konkludere med at de alle har tanker om det samiske som passer i samtiden, og viser på mange måter en moderne tankegang. Men på den andre siden har alle fire utsagn som kan tyde på at de ikke kjenner til stedsnavnhistorien, og at deres forståelse av stedsnavn først og fremst innebærer at navnene er praktiske måter å henvise til et geografisk punkt og at de er noe naturlig som alltid har vært som de er. I så måte kan en forsvare at datamaterialet viser mye av de samme tankene og holdningene som Pedersen (2009) fant hos det offentlige, i form av at det ikke er tegn på vilje til å aktivt reflektere over stedsnavn som noe mer en betegnelsen på et sted i verden. Det er derfor mulig å hevde at informantene er med på å opprettholde maktstrukturer som stammer fra fornorskningspolitikken gjennom manglende bevissthet omkring stedsnavns sosiale betydning, dog ikke på en bevisst måte, det handler derimot om manglende kjennskap til hvordan mange av stedsnavnene har oppstått.

5.4. Oppsummering av analysen

I analysen har det kommet fram en kobling mellom informantene, sted og stedsnavn. Datamaterialet viser tydelig at sted kan ha mange ulike lag med sosial handling, som knytter informantene til stedet. Gjennom de tre kapitlene i analysedelen ble forskningsspørsmålene besvart. I kapittel 5.1. kom det fram interessant utsagn knytta til spørsmålet *hvilket forhold har fire personer fra Magerøya til hjemstedet sitt*. Alle informantene viste en sterk tilknytning til stedet Honningsvåg, men deres tilknytning til andre deler av øya varierte. Ole hadde for eksempel et sterkt forhold til «Rundvannet», ungdommene til badevannet «Gryta» og Kåre til store deler av øya. Tilhørigheten til de ulike stedene var bygget på sosiale handlinger knyttet til stedet. I forhold til spørsmålet *hvilket syn har de på stedsnavn på Magerøya?* som ble belyst spesielt i kapitel 5.2 viste det seg at informantenes syn på stedsnavn variert etter deres tilknytning til stedet. Hovedfunnet er dog at informantene ser på stedsnavn som noe naturlig. En kan dermed hevde at informantenes syn på stedsnavn på Magerøya er naturalisert jamfør Hårstad et al. (2021, s. 200). Når det kommer til *hvilket syn de har på de samiske stedsnavnene* var det noe sprik i datamaterialet, og også innad hos informantene. For å oppsummere kort vil en kunne hevde at informantene ikke viser kunnskap om stedsnavnshistorien, og at det preger synet på samiske stedsnavn. Det

kommer fram at informantene helst vil bruke norske navn, men at de ikke nødvendigvis er mot samiske navn på steder som ikke er for tett på dem selv. Analysen av datamaterialet viste også en tydelig tilhørighet, og gruppetilhørighet (jamfør Banaś, 2018 og Jaspers, 2018) blant de som bor på øya som ble uttrykt gjennom «vi» og «dem». Tilhørigheten som ble uttrykt virket å skille mellom «vi» nordmenn som bor på øya, og «de» samene som ikke bor der hele året.

6. Drøfting

I analysen kom det fram en kobling mellom informantene, sted og stedsnavn. Datamaterialet viser tydelig at sted kan ha mange ulike lag med sosial handling som knytter informantene til stedet. I dette kapitlet vil jeg drøfte noen av resultatene sett i en større sammenheng. I 6.1. vil jeg løfte fram sammenhengen mellom tilhørighet, toponymisk kolonisering og stedsnavnsdebatter, før jeg setter søkelyset toponymisk kolonisering og offentlig lovverk. Avslutningsvis vil jeg drøfte hvordan denne oppgaven kan ses i en didaktisk sammenheng.

6.1. Tilhørighet, toponymisk kolonisering og stedsnavnsdebatter

I innledningen viste jeg til en rekke stedsnavnsdebatter fra nyere tid, der det virker som at det er motstand mot spesielt samiske stedsnavn. Dette er debatter som ikke virker å forsvinne. Selv om det er vanskelig å peke på hva som ligger bak debattene, er det interessant å se på sitatet fra kommentarfeltet i en nyhetssak (Hoff, 2021) om stedsnavnsdebatter der en person skriver: ««Om det ikke finnes ett norsk navn, får du finne på et!» Helt klart et godt forslag siden stedet det vises til sannsynligvis befinner seg på norsk jord. Verre er det ikke...». Personen bak kommentaren uttrykker en språkholdning om at alle steder i Norge skal ha norsk navn, fordi det befinner seg i Norge. Det kommer ikke fram slike holdninger i mitt datamateriale, men informantene virker å være opptatt av at stedene som betyr noe for dem helst skal ha norske navn.

Som jeg viser i kapitlet 2 har stedsnavn vært en del av en offentlig politikk for å kolonisere Finnmark, og at det var en tydelig språkideologi og hierarkisering der norske stedsnavn sto over de samiske. I eksemplet fra kommentarfeltet kunne en påstå at personen viser samme språkideologi som den som rådet på slutten av 1800-tallet. Informantene i denne oppgaven viser derimot ikke de samme holdningene som personen fra kommentarfeltet. Det er dog ting som tyder på at de holder de norske navnene over de samiske på steder som betyr noe for dem, som når Kåre problematiserer at de norske navnene har forsvunnet fra kartene i området han har ferdes mye i, i indre Finnmark. Dette kan tyde på at det mangfoldige tilblivelsen av sted som både Cresswell (2018) og Quist (2017 & 2021) skriver om spiller en rolle. Sett i sammenheng med Quist (2021) er Magerøya som sted er et resultat av både

historiske hendelser og prosesser, og av innbyggernes personlige tilknytning til stedet. Det som datamaterialet viser, er at den historiske påvirkningen fornorskingsprosessen har hatt enda er virksom, i form av at stedsnavnene har gjennomgått en naturaliseringsprosess som informantene er med på å videreføre. I så måte kan en hevde at en del av språkideologiene fra den toponymiske koloniseringen av Finnmark har satt spor også i dag. Informantenes syn på sted, og stedsnavn, på deres hjemsted er altså påvirket av en bevisst endring av stedsnavnene i Finnmark. En kan diskutere i hvor stor grad det er snakk om bevisste eller underbevisste språkholdninger, men sammenhengen mellom den toponymiske koloniseringen og dagens språkideologier virker å være tydelig.

Det er spennende å se hvordan syn på stedsnavn kan ses i sammenheng med det Jaspers (2018, s. 20) skriver om gruppetilhørighet og det Banaś (2018, s. 91) skriver om at mennesker skaper «belonging» og «unbelonging» gjennom språket. Når en ser på de offisielle kartene over Finnmarkskysten kan en argumentere for at de viser at de norsktalende har en mye sterkere tilhørighet enn de samisktalende. I datamaterialet virket det også som at informantene knyttet en mye sterkere tilhørighet mellom seg selv og Magerøya, enn mellom samene og Magerøya. Et eksempel er uttalelsen om at samene «bare er på besøk om sommeren». Det samme kan en si at kommer til uttrykk i mange av stedsnavnsdebattene. Samtidig var datamaterialet noe motsigende, for eksempel uttrykker Kåre at det helst skal være norske navn på vannene, men han uttaler også følgende: «Og samene bor jo her dem også, så de har jo like mye krav på å bruke sitt språk når de skal navngi ting, så det syns jeg jo er helt kurant. Det skulle bare mangle».

Den type motsigelser finnes det flere eksempler på i datamaterialet, noe som tyder på at informantenes tanker om tilhørighet til Magerøya er noe uklar. På den ene siden virker det som at holdningen er at samene har like mye rett på stedet, og på å ha samiske stedsnavn, men på den andre siden uttrykkes det holdninger som tyder på at «vi» (nordmenn) har en sterkere rett til stedet og stedsnavnet en «dem» (samene). Med kapittel 2 som bakgrunn er det interessant å drøfte hvilken rolle den offisielle politikken under fornorskningen spiller i tvetydigheten i datamaterialet, men også i stedsnavnsdebattene generelt.

Gruppetilhørigheten som Jaspers (2018, s. 20), og tilblivelsen av sted som Cresswell (2014, s. 14) og Quist (2021, s. 166) skriver om, knyttes til at både tilhørighet og sted skapes av lag på lag med sosial handling. Det historiske bakteppet, og offentlige politikker, nevnes også som

faktorer som er med på å skape både gruppetilhørighet og sted. En kan dermed argumentere for at den toponymiske koloniseringen av Finnmark er det som skaper tvetydigheten i synet på samiske stedsnavn. Ingen av informantene viste innsikt i den toponymiske koloniseringen, men de viste til dels at de kjente til deler av fornorskningshistorien. En kan derfor stille spørsmål ved om at informantene er usikre på det sosiale laget som utgjør de historiske prosessene som ligger bak stedsnavnene på øya, og at tvetydigheten stammer derfra. Det er mulig at informantene, og innbyggerne på Magerøya, ikke er sikre på de historiske lagene til stedet de kommer fra og at de derfor uttrykker seg noe tvetydig om stedsnavn og syn på samiske stedsnavn. Ut fra dette kan det muligens være slik at stedsnavnsdebattene som til stadighet dukker opp i Finnmark handler om en usikkerhet knyttet til de sosiale lagene som utgjør stedet for innbyggerne, og at grunnen til at debattene blir opphetet er at det rokker ved den historiske tilhørigheten til stedet. Det kan tenkes at noen føler at identiteten og tilhørigheten blir truet av revitaliseringen av det samiske språket, og også de samiske stedsnavnene. Dette er noe som virker å gi mening i forhold til tilblivelsen av sted som både Cresswell (2014) og Quist (2021) skriver om fordi revitaliseringen endrer forståelsen av de sosiale lagene som gjør et tilfeldig punkt på jorden til et sted, og avslører naturaliseringen av stedsnavnene.

6.2. Toponymisk kolonisering og offentlig lovverk

I drøftingen ovenfor pekes det på at det historiske laget, som sammen med personers sosiale handlinger utgjør hva stedet og stedsnavn betyr, kan forklare stedsnavnsdebattene. Videre vil det bli satt søkelys på sammenhengen mellom naturaliseringen av stedsnavn i Finnmark, og de språkideologiene som kommer til syne i datamaterialet og diskurser om samiske stedsnavn. I kapittel 2 kom det fram at det har vært en aktiv toponymisk kolonisering av Finnmark (Helander, 2014), der offentlig lovverk har regulert stedsnavnene i fylket. I tillegg har fornorskningssprosessene svekket det samiske språket, og styrket den norskspråklige tilstedeværelsen i fylket. Det har altså skjedd en naturalisering av stedsnavn i Finnmark gjennom offentlig politikk, og en kan argumentere for at det har skjedd en tilsløring av at stedsnavnene gjennom en naturalisering jamfør Hårstad et al. (2021, s. 200).

I dagens lovverk reguleres stedsnavn i Stadnamvlova, som blant annet sier at «Lova skal sikre omsynet til norske, samiske og kvenske stadnamn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjonar» (Stadnamnlova, 1990, § 1). Det skal altså sikre at både norske, samiske og kvenske stedsnavn skal tas hensyn til, men kartene over Finnmarkskysten viser noe annet. I tillegg viser undersøkelsen til Pedersen (2009) at staten ikke oppfyller egne retningslinjer når det gjelder å ha med samiske stedsnavn på veiskilt. Pedersen (2009, s. 49) hevder at holdninger om at det ikke trengs samisk skilting på grunn av at alle samer forstår norsk er et uttrykk for et ønske om assimilasjon og usynliggjøring av samisk språk og kultur. Hun påpeker også at slike holdninger ikke viser forståelse av stedsnavn som noe mere enn bare benevnelsen på et punkt i verden, men som et signal om at navnebrukene har tilhørighet til et område.

Vi har altså et lovverk som tar sikte på å ivareta hensynet til norske, samiske og kvenske stedsnavn, men samtidig viser kartene og informantene i denne undersøkelsen at de samiske stedsnavnene ikke er tatt spesielt hensyn til på Magerøya. Lovverket har også om formål å «ta vare på stadnamn som språklege kulturminne...» (Stadnamnlova, 1990, § 1). Men resultatet av denne undersøkelsen viser noe av det samme som Pedersen (2009) finner i sin undersøkelse. Det mangler en del kjennskap til temaet, noe som gjør at det ikke reflekteres over hvilken betydning stedsnavn har som et språklig kulturminne og lovverket fungerer ikke i praksis. Pedersen (2009, s. 52) argumenterer for at når en ikke gjør noe med problemet, så er en med på å sabotere lovverket. En forlengelse av dette vil være at en da viderefører ideologiene fra fornorskningen.

Resultatet av dette er at prosessene fra fornorskningen enda påvirker stedsnavnsituasjonen i Norge. I lys av betydningen sted har i forhold til identitet og tilhørighet (Cresswell, 2014 og Quist, 2021) betyr det at deler av menneskers forståelse av stedsbegrepet, og av egen tilhørighet, farges av koloniseringen av Finnmark. Videre kan en drøfte hvorvidt mangelen på undervisning, og mangelen på vilje og evne til å gjøre noe for å sette fokus på koloniseringshistorien i Finnmark kan ses på som en bevisst eller underbevisst videreføring av språkideologier fra 1800-tallet.

Det at ingen av informantene viser noen grad av refleksjon rundt disse prosessene tyder på at det ikke er kjent for dem i den grad at det fører til refleksjon. De to eldre informantene har levd lange liv, og har nok en rekke erfaringer og kunnskaper om fornorskningspolitikken,

men de viser ingen refleksjon over stedsnavn og fornorskningen av stedsnavn. De to yngre informantene er derimot undervist i LK06 og LK20, og skal dermed ha kompetanse om temaet. I datamaterialet reflekterer de ikke omkring stedsnavnshistorikken, men det er tydelig at de kjenner til deler av fornorskingsprosessene. Et resultat av dette er at de ikke reflekterer over betydningen stedsnavn kan ha, selv om de selv uttrykker en sammenheng mellom språk og identitet. En finner heller ikke noe som tyder på at mediene, eller personer som debatterer stedsnavn, peker på betydningen stedsnavn kan ha som et viktig punkt.

Dersom en ser dette i sammenheng med avsnittet ovenfor (6.1) kan det kanskje kaste lys over stedsnavnsdebattene jeg nevner i innledningen. Det er vanskelig å utelukke at noen mener at samiske stedsnavn uansett ikke er verd å bruke, men holdningene som kommer fram i noen av stedsnavnsdebattene kan kanskje henge sammen med at folk ikke kjenner til historien og at den manglende innsikten kan være noe som forklarer debattene.

6.3. didaktisk betydning

Gjennom arbeidet med problemstillingen og forskningsspørsmålene har det kommet tydelig fram at sted er av stor betydning for informantene. Forstudien viste også at det å arbeide med sted er noe elevene satt stor pris på. Det engasjerte, og tok undervisningen ned på et plan nærmere elevene. I stedet for å lese om fornorskningspolitikken, og kanskje se en film om temaet, fikk de mulighet til å selv arbeide med å se hvordan språket kan være bærer av noe mer enn å bare vise til steder eller ting i verden. I drøftingene ovenfor kommer det også fram at innbyggernes manglende innsikt i stedsnavnshistorikken og koloniseringen av Finnmark kan knyttes til stedsnavnsdebattene og til innbyggerne i Finnmark sitt syn på sted og stedsnavn.

Gjennom å arbeide med stedsnavn i skolen vil vi muligens ikke bare vise elevene hva deler av fornorskningspolitikken har betydd for hvordan vi ser på Finnmark og Magerøya i dag, men de får også muligheten til å oppdage at språk kan være bærer av holdninger, verdier og at det kan brukes aktivt av makthavere for å påvirke vår forståelse av verden. Datamaterialet viste tydelig at informantene ikke reflekterte rundt dette.

I analysen av datamaterialet kom det også fram at informantene ikke hadde oversikt over stedsnavnshistorien, og den toponymiske koloniseringen av Finnmark. I tillegg viste materialet at stedsnavn kan gå gjennom en «naturalisering». Det er ikke slik at naturaliseringen er bevisst, men det er et resultat av historiske prosesser. Resultatene i analysen viste dette klart, og alle informantene påpekte viktigheten av å beholde navnene slik de er uten å reflektere i nevneverdig grad over hvorfor navnene er som de er. Dette er også noe som gjør at tematikken er viktig å belyse i skolesammenheng, og spesielt med tanke på den nye læreplanen der fokuset på å «utforske» er stort. Et eksempel er læreplanmålet som sier at elever etter 10. trinn skal kunne «utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråksvarianter» (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Det er viktig å poengtere at denne studien har sett på et begrenset geografisk område, Magerøya, der språksituasjonen vil skille seg fra andre steder lengere unna. For Troms og Finnmark vil antageligvis undervisningsopplegg som tar for seg ulike tematikker som er undersøkt i denne studien fungere mye bedre enn for elever på eksempelvis Østlandet fordi språksituasjonen vil være annerledes. Men å arbeide kritisk med språk vil alltid være viktig, både i forhold til læreplanen, men også siden det er en tematikk som kan fenge elevene. I avhandlingen har det kommet tydelig fram at betydningen av sted var enormt viktig både for de eldre og yngre informantene. Det samme viser for eksempel forskningen til Quist (2018). Ut fra drøftingen er det helt klart tungtveiende grunner til å bruke elevenes forhold til sted i undervisningen, men hvilken innfallsvinkel en velger vil selvfølgelig avhenge av hvor i landet en befinner seg og hvordan språksituasjonen er på det aktuelle stedet.

7. Avslutning

Målet med avhandlingen har vært å undersøke hvilke syn informantene har på stedsnavn, og dermed også komme inn på holdninger knyttet til temaet. I innledningen la jeg fram flere eksempler på hvordan stedsnavn har ført til debatt og sinne. Hendelsene det refereres til, viser at det må ligge noe mer bak stedsnavn enn bare å være en benevnelse på et visst punkt i verden. I samsvar med det Quist (2017) og Cresswell (2014) skriver om sted har det kommet fram at betydningen av stedet påvirker hvordan informantene ser på stedsnavn.

Analysen har vist at stedsnavn ikke nødvendigvis er noe informantene umiddelbart knytter noen spesielle holdninger til, men at dette endrer seg radikalt når det blir tydelig at vi snakker om stedsnavn på steder som informantene føler tilhørighet til. På bakgrunn av analysen er det ingen tvil om at informantene knytter identitet til sted, og at stedsnavnet er en viktig faktor i dette. Dermed kan en konkludere med at de to dimensjonene jeg delte *stedsnavn* opp i redegjørelsen for problemstillingen (1.1) henger tett sammen. Det kom også fram at synet på sted er dynamisk, det endrer seg etter hvert som det knytter seg sosial handling til stedet. Synet på stedsnavn virker å være noe mer statisk. Informantene uttrykker at en ikke burde endre stedsnavn, at de har en historie og at de burde være som de er. Stedsnavnene har med andre ord blitt naturalisert jamfør Hårstad et al. (2021, s. 200). Samtidig har de ikke problemer med på å endre navn på steder som ikke betyr så mye for dem selv, eller dersom de sosiale lagene som utgjør tilhørigheten til stedet endrer seg. Et eksempel på dette er utdraget fra intervjuet med Ole når han snakker om Rundvannet, som endrer navn etter hvert som ulike lag med sosial handling knyttes til stedet.

Svaret på problemstillingen *hvilke syn på stedsnavn har fire personer som har Magerøya som sitt hjemsted* virker altså å være at synet på stedsnavn kan på generelt grunnlag kan sies å være statisk, men at synet på sted avgjør hvordan mennesker stiller seg til stedsnavnet. De stedsnavnene som benevner et sted som betyr noe for informantene vil ha knyttet mye sterkere holdninger til seg, enn stedsnavn som befinner seg i periferien til informantene. Et annet viktig funn i undersøkelsen er at informantene knyttet en gruppetilhørighet til ulike steder, gjennom å bruke et uttalt «vi» om de som har tilhørighet til et visst sted, og «dem» om de som ikke har samme tilhørighet. «Vi» og «dem» var ofte knyttet til nordmenn og samer, noe som er svært interessant med tanke på den historiske situasjonen i området. En

av informantene var for eksempel inne på at det burde være flere norske navn på kartene, siden majoriteten er norsk. Det kom også fram at informantene ikke viste nok kunnskap om stedsnavnshistorie til å reflektere over stedsnavn som et språklig uttrykk som sier noe om sosiale forhold. I den sammenheng kan kanskje denne masteroppgaven være et ørlite tilskudd i et viktig arbeid med å framme kunnskap om språk som makt, og som uttrykk for sosiale handlinger. I en videre undersøkelse ville det vært interessant å gjøre en lingvistisk landskapsanalyse på Magerøya, eller i andre områder hvor den toponymiske koloniseringen har vært virkende, for å undersøke den faktiske tilstedeværelsen til, og bruken av, ulike språk i dagliglivet til innbyggerne.

8. Referanser

- Andresen, A., Evjen, B. & Ryymin, T. (Red.). (2021). Samenes historie fra 1751 til 2010. Cappelen damm akademisk. Kapittel 4 (s. 117-154).
- Banaś, A. (2018). Us, them and all the others. I L. Cornips & V. A. de Rooij (Red.), *The Sociolinguistics of Place and Belonging: Perspectives from the Margins* (s. 89-112). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/impact.45.05ban>
- Bull, K. S. (2014). Jordsalgslovgiving. <https://www.domstol.no/globalassets/domstolene/finmarkskommisjonen/andretyperdokumenter/sakkyndige-utredninger/tematiske/rettshistorisk-gjennomgang-avjordsalgslovgivningen-i-finnmark-i-perioden-1775---1965.pdf>
- Christoffersen, L. & Johannessen A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Abstrakt forlag.
- Cresswell, T. (2014). *Place: An introduction*. John Wiley & Sons, Incorporated.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode: En kvalitativ tilnærming*. Universitetsforlaget.
- Friis, J. A. (1861). *Ethnographisk kart over Finmarken*. Videnskabselskabet.
- Hanssen, E. R. (1990). *Nordkapp en fiskerikommune: Fra de eldste tider til i dag*. Nordkapp kommune.
- Helander, K. R. (2015). Samiske stedsnavn i Norge. I G. Alhaug & A. Pedersen (Red.), *Namn i det fleirspråklege Noreg* (s. 45-85). Novus forlag.
- Helander, K. R. (2014). Samis placenames, power relations and representation. I I. D. Clark, L. Hercus & L. Kostanski (Red.), *Indigenous and Minority Placenames: Australian and International Perspectives*. ANU Press.
- Helleland, B. & Schmidt, T. (2021, 11. august). Stedsnavn. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/stedsnavn>

- Hoff, E. (2021, 8. august). «Finnmark i bilder» har holdt helgestengt: -Vi trenger en pust i bakken. *Ifinnmark*. <https://www.ifinnmark.no/finnmark-i-bilder-har-holdt-helgestengt-vi-trengte-en-pust-i-bakken/s/5-81-1442168>
- Hårstad, S., Mæhlum, B. & Ommeren, R.V. (2021). *Blikk for språk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Jaspers, J. (2018). The boundaries of Belonging. I L. Cornips & V, A. de Rooij (Red.), *The Sociolinguistics of Place and Belonging: Perspectives from the Margins* (s. 89-112). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/impact.45.02jas>
- Kartverket (2022). Norgeskart. *Norgeskart.no*.
<https://norgeskart.no/#!?project=ssr&layers=1005,1015,1017&zoom=5&lat=7911860.18&lon=908669.43&markerLat=7911860.18296907&markerLon=908669.42892456&p=searchOptionsPanel>
- Kulbrandstad, L. A. (2015). Språkholdninger. *NOA – norsk som andrespråk*, 30(nr. 1-2), 247-283.
- Mikkelsen, M. (2012, 27. november). Dette skiltet setter sinnene i kok. *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/LJpz1/dette-skiltet-setter-sinnene-i-kok>
- Mæhlum, B. Akselberg, G. Røynealand, U. & Sandøy, H. (2008). *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk*.
- Neteland, R. & Aa, L. I. (Red.). (2020). *Master i norsk: Metodeboka 2*. Universitetsforlaget.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget.
- Ot.prp. Nr. 20. (1901-1902). *Angaaende udfærdigelse af en lov om afhændelse af statens jord og grund i Finnmarkens amts landdistrikt*. https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1901-02&paid=3&wid=a&psid=DIVL463&pgid=a_0545
- Paulsen, S. P. (2016, 3. desember). Den harde kampen om samiske skilt. *NRK*.
<https://www.nrk.no/sapmi/xl/den-harde-kampen-om-samiske-skilt-1.13220982>

- Pedersen, A-K. (2009). Haldningar til offentlig bruk av minoritetsspråklege stadnamn i Noreg. I L-E. Edlund & S. Haugen (Red.), *Namn i fleirspråkiga och mångkulturella miljöer*. Norna-rapporter 83 (s. 37-57). Umeå universitet.
- Pedersen, A-K. (2015). Norske stadnamn i fleirspråklege område. I G. Alhaug & A. Pedersen (Red.), *Namn i det fleirspråklege Noreg* (s. 11-45). Novus forlag
- Postholm, M. B. & Jacobsen, D. I. (2018). Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanning. Cappelen Damm Akademisk.
- Quist, P. (2017). Sprog-krop-sted: Dialektsamfundets meningskabende orden. *Nordica Helsingensia*, 48, 57-71.
- Quist, P. (2018). Alternative place naming in the diverse margins of an ideologically monolingual society. I L. Cornips & V.A. de Rooij (Red.), *The Sociolinguistics of Place and Belonging: Perspectives from the Margins* (s. 239-259). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/impact.45.12qui>
- Quist, P. (2021). Nålepude eller kludetæppe? – teoretiske konseptualiseringer af 'sted'. I T. Kristianen & A. Holmen (Red.), *Sprogs status i Rigsfællesskabet 2031*. (s. 164-172). Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Stadnamnlova. (1990). *Lov om stadnamn* (LOV-1990-05-18-11). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-05-18-11>
- SSB. (2022). *01222: Befolkning og kvartalvise endringer, etter region, statistikkvariabel og kvartal*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/statbank/table/01222/tableViewLayout1/>
- Stav, T. U. (2015, 8. april). -Utrolig at det finnes folk som er så primitive. *NRK*. https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/_-utrolig-at-det-finnes-folk-som-er-sa-primitive-1.12300155
- Ulfstein, G. (2022). Terra nullius. I *Store norske leksikon*. https://snl.no/terra_nullius.
- Utdanningsdirektoratet. (2020). *Kompetansemål etter 10. trinn (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nor01-06/kompetansemaal-og-vurdering/kv111?lang=nob>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide

Notat: Dette intervjuet dreier seg om stedsnavn, i forstand av navn på steder, vann, elver, naturformasjoner og andre punkter på Magerøya. Dette er ikke en kunnskapstest, og det finnes ingen rette eller gale svar. Det jeg er nysgjerrig på er dit syn på sted og stedsnavn på Magerøya.

Del 1: Deg og ditt forhold til Magerøya

1. Hvem er du?
 - a. – Hvor lenge har du bodd på øya?
 - b. Hvor på øya?
 - c. Interesser?
 - d. Hvorfor bor du på Magerøya, og vil du bli boende?
 - e. Hvordan er ditt forhold til naturen?
 - f. Er det noen steder på Magerøya som er ekstra spesiell for deg?
 - g. Har foreldrene dine bodd på Magerøya?

Del 2: Tomt kart over Magerøya

2. Hvilke stedsnavn kjenner du til?
 - a. Vi markerer i kart og noterer navnene.
 - b. Kjenner du navnene på noen av vannene, elvene eller fjellene på øya?

Del 3: Kart med stedsnavn

3. Hva tenker du når du ser kartet og stedsnavnene?
 - a. Kjenner du forhistorien til noen av navnene?
 - b. Kjenner du til noen av de samiske navnene?
 - i. Bruker du noen samiske navn?

Del 4: Betydningen til stedsnavn

4. Hva betyr stedsnavn for deg? Hva tenker du om å endre navnet på Honningsvåg, til noe mer internasjonalt?
 - a. Er stedsnavnene viktig for deg?
 - b. Tenker du noen gang på hvor et sted, vann, eller naturformasjon har fått navnet sitt fra?
 - c. Er stedsnavn med en historie bak seg viktige? Eller holder det med beskrivende stedsnavn, for eksempel Vestfjorden?
5. Stedsnavn
 - a. Er det viktig å ta vare på stedsnavnene?
 - b. Hvordan kriterier burde ligge til grunn for offentlige stedsnavn?
 - i. Hvilke hensyn burde tas?

- c. Er stedsnavn viktige? Hvorfor? Hvorfor ikke?
 - d. Bruker du noen uoffisielle stedsnavn?
6. Synes du at det burde være kun norske stedsnavn på Magerøya?

Del 5: Stedsnavnsdebatter

7. Kjenner du til noen stednavnsdebatter?
- a. Fulgte du med i debatten om stedsnavn som start i facebookgruppen «Finnmark i bilder»?
 - i. Hvordan stiller du deg i en slik debatt?
 - b. Det har tidligere vært store debatter om veiskilt med samiske stedsnavn, for eksempel i Kåfjord kommune. Hva tenker du om debatten rundt samiske og norske stedsnavn?

Vil du delta i forskningsprosjektet «Stedsnavn på Magerøya»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å *undersøke kjennskapen til stedsnavn på Magerøya*. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvilke forestillinger og holdninger personer på Magerøya har til stedsnavn. Prosjektet er en masteroppgave på ca 70 sider der det ses nærmere på stedsnavnshistorie, og hvilken betydning stedsnavn har i dag. Den foreløpige Problemstillingen for masteroppgaven er «Hvilke tanker og forestillinger har ungdommer om stedsnavn på sitt hjemsted, sammenlignet med eldre personer».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning ved UiT Norges arktiske universitet er ansvarlig for prosjektet. Professor i nordisk språkvitenskap *Hilde Sollid* er veileder.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Valget av informanter til undersøkelsen er gjort på bakgrunn av eget nettverk og at informantene har bodd på Magerøya lenge. De to ungdommene er valgt ut tilfeldig av lærer. De to voksne er valgt ut basert på eget nettverk, der kriteriet er god kjennskap til Magerøya.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du blir intervjuet om stedsnavn og ditt forhold til Magerøya. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Intervjuet vil handle om stedsnavn, og ditt forhold til Magerøya. Vi vil bruke kart aktivt i intervjuet for å markere stedsnavn og samtale om stedsnavnene. Det vil bli tatt opptak av intervjuet. Opptaket vil kun bli brukt til arbeidet med masteroppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket

tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil kun være meg, Dagfinn-A. Hillestad og veileder, Hilde Sollid, som har tilgang til lydopptaket.
- Det vil bli gjort tiltak for å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene. For å sikre personopplysningene vil navnet og kontaktopplysningene dine erstattes med koder som lagres adskilt fra øvrige data.
- Informantene i undersøkelsen vil ikke kunne gjenkjennes i oppgaven, eller andre steder.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Personopplysningene dine blir slettet etter prosjektslutt våren 2023.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UiT har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning ved UiT ved Hilde Sollid, telefon: 77646175*
- Vårt personvernombud: *Sølvi Brendeford Andreassen, Telefon: 776 46 153, Epost: personvernombud@uit.no*

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Hilde Sollid

Student
Dagfinn-A. Hillestad

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i *intervju om stedsnavn på Magerøya*

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

432922

Vurderingstype

Automatisk

Dato

16.12.2022

Prosjekttittel

Stedsnavn på Magerøya

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for språk og kultur

Prosjektansvarlig

Hilde Sollid

Student

Dagfinn-Andreas Hillestad

Prosjektperiode

15.08.2022 - 15.05.2023

Kategorier personopplysninger

- Alminnelige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.05.2023.

Grunnlag for automatisk vurdering

Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernulempe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
 - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
 - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
 - Fagforeningsmedlemskap
 - Genetiske data
 - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
 - Helseopplysninger
 - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffedommer og lovovertridelser
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EØS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EØS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

Vi anbefaler å bruke vår [mal til informasjonsskriv](#).

Informasjonssikkerhet

Du må behandle personopplysningene i tråd med retningslinjene for informasjonssikkerhet og lagringsguider ved behandlingsansvarlig institusjon. Institusjonen er ansvarlig for at vilkårene for personvernforordningen artikkel 5.1. d) riktighet, 5. 1. f) integritet og konfidensialitet, og 32 sikkerhet er oppfylt.